

GHENDTSCHÉ TYDINGHEN

**Tweemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige en Historische Kring
Gent V.Z.W.**

24e jaargang nr. 4

15 juli 1995

Stichter: G. Hebbelynck †

Voorzitter: H. Collumbien

Onder-Voorzitter en Penningmeester: A. Verbeke

Secretariaat: Maïsstraat 235, 9000 Gent

Archief en ruildienst: Mevr. A. Eggermont, Maïsstraat 235, 9000 Gent

Redactie-Adres: Lijnmolenstraat 149, 9040 Sint-Amandsberg - Gent

Administratie: Koggestraat 14 - 9000 Gent

Postrekening: 000-105.04.73-60, Heemkundige en Historische Kring Gent,
9000 Gent

Lidgeld: 400 fr. per jaar. Steunende leden: 600 fr. per jaar. Beschermleden:
1000 fr. per jaar. Buitenland: 200 fr. extra voor portkosten

INHOUD

- "De Groete Strate Buten Turre" (Vervolg).	182
- Inventaire Archéologique: Het Leven van Sint-Amandus.	199
- Een klein zenuwachtig stadje.	200
- De moord op Jacob Van Artevelde.	207
- Hommage aan Emiel Poetou.	211
- De "Puntfabriek".	216
- Het Volksblazoen van Gent.	220
- Gent elders ontmoet.	222
- Het laatste woord van de Quizmaster.	226
- Gensche Woorde en Uitdrökkijnge. Deel XXIV.	228
- Gentse Memoriedagen: 4-5 februari.	230
- Bibliografie.	233
- Vraag en Antwoord.	236
- Lezers schrijven ons.	239
- Gênsche Prâot.	240

Bibliotheek en wekelijkse bijeenkomsten: in het Documentatiecentrum voor
Streekgeschiedenis, Convent Engelbertus, Groot Begijnhof, huis nr. 46, Sint-
Amandsberg: elke zondag van 10 tot 12 uur (uitgenomen op feestdagen);
Gesloten in juli en augustus. Bibliotheecresse: Mevr. A. Eggermont.

Verantwoordelijke uitgever: Hugo Collumbien, Lijnmolenstraat 149, 9040
Sint-Amandsberg - Gent.

DE GROETE STRATE BUTEN TURRE (Vervolg)

VAN DE TURREPOORTSTEEG TOT AAN DE HOLSTRAAT

Aan de hoek van het Pensstraatje (nu dus Turrepoortsteeg) en van de Hoogstraat, maar dan aan de Westkant, stond eertijds en tot kort na de eeuwwisseling een oud huis (17de eeuws) met een mooie, typische trapgevel. Men ziet dit pand nog rechts op de foto van rond 1900 (Fig. 1). Die oude gevel is in het begin van deze eeuw verdwenen toen het huis gesloopt werd.

Volgens de stukken, die berusten op het Gents Stadsarchief, werd op 26 april 1905 door de heer Octave Claeys, distilleerder, die het onmiddellijk ernaast gelegen herenhuis aan de Hoogstraat bewoonde, bij brief van de heer Van Hoecke-Peeters E., architect, toelating gevraagd om het oude pand op de hoek van het Pensstraatje en van de Hoogstraat af te breken en om op dezelfde plaats een huis te bouwen volgens het bij de aanvraag gevoegd plan. De toelating tot bouwen werd verleend op 19 mei 1905. Architect Van Hoecke-Peeters, die jaren lang lid was van de Maatschappij van Geschied- en Oudheidkunde te Gent, woonde in die tijd zelf in de Hoogstraat aan het toenmalig nr. 81.

Ingevolge de verleende bouwtoelating werd, overeenkomstig het ingediend plan, de grote woonst opgetrokken die thans nog aan het nr. 9 in de Hoogstraat verrijst. Het huis heeft een ruime kelderverdieping, telt drie bouwlagen en drie traveeën onder een zadeldak met pannen. De gevel is bekleed met gele steen, bezit een onderbouw in arduin; deur- en vensteromlijstingen eveneens in arduin. Op de bovenverdieping zijn de vensters bekroond met een gebogen fronton. Het huis heeft een grote zijgevel in baksteen met verschillende ramen in de Turrepoortsteeg. Het bezit er eveneens een in- en uitgang.

Jaren geleden is in dit gebouw de volkshogeschool Elcer-Ik gevestigd geweest. Sinds begin 1991 wordt het pand betrokken door de nieuwe eigenaars, de heer en mevrouw K. Blondé-Carmen Cloet (advocaat), die herstellings- en verfraaiingswerken lieten uitvoeren. De gevel werd volledig opgefrist en er vonden schilderwerken plaats. De mooie arduinen omlijstingen komen op de gele gevelstenen zeer goed tot hun recht. De grote rechthoekige deur heeft een bovenlicht in gekleurd glas.

Ook het interieur van deze woning met o.m. een groot en mooi trappenhuis, dat licht krijgt uit de trapvensters in de Turrepoortsteeg, en met een smaakvol ingerichte bel-étage, is zeer fraai. Hierbij een foto die de gevel toont van het huis aan de Hoogstraat nr. 9, midden van de foto, evenals links het huis nr. 7, de ingang van de Turrepoortsteeg en rechts een deel van het nr. 11. (Fig. 9)

Architectonisch is er een opvallend verschil tussen de gevels van de panden, gelegen in het deel van de Hoogstraat gaande van de hoek met de Oude Houtlei tot aan de Turrepoortsteeg en deze van de huizen die voorbij het steegje staan. Dat begint bij de woning met het nr. 9, waarover we het zopas hadden, en wordt



Fig. 9. Hoogstraat, pand met huidig nr. 9 (midden), links nr. 7 en ingang Turrepoortsteeg en rechts deel van nr. 11. Eigen foto. December 1994.

nog meer geaccentueerd bij de twee gebouwen die erop volgen. Op een foto, die dateert van 1993 (Fig. 10), zien we de bepleisterde en beschilderde gevels van de twee grote 19de-eeuwse herenwoningen, respectievelijk aan het nr. 11 en het nr. 13, die gelijktijdig werden gebouwd door de familie Claeys. Laten we die twee woningen, die medebepalend zijn voor het mooie stadsgezicht aldaar, nu even afzonderlijk bekijken.

Aan het huidig nr. 11 in de Hoogstraat links op de foto van Fig. 10, verrijst een groot en monumentaal 19de-eeuws herenhuis, gebouwd rond 1880 in Second-Empirestijl. Het gebouw telt vier traveeën, drie bouwlagen en heeft een zeer ruime kelderverdieping. Het bezit een bepleisterde en beschilderde gevel, een hoge arduinen onderbouw, een grote mooie koetspoort; driehoekige frontons op consoles op de verdieping en een diepe kroonlijst eveneens op consoles.



Fig. 10. Hoogstraat, huizen met de huidige nrs. 11 en 13. Eigen foto 1993.

De gevel getuigt van de zwaar geornamenteerde stijl uit de jaren '80 van de vorige eeuw die er als het ware een decor van maakte.

Er dient in het bijzonder te worden op gewezen, dat dit herenhuis een grote en mooie tuin bezit die zich uitstrekt van af de Turrepoortsteeg tot aan de tuin van het herenhuis met het nr. 21 in de Hoogstraat, waar zich thans de salons van traiteur Turcksin bevinden. De grond, waarop de hovingen van de woonsten nr. 11 en 12 thans gelegen zijn, maakte eeuwen geleden deel uit van het klooster van Galilea waarover we het later zullen hebben. In de grote tuin van het gebouw aan het nr. 11 staan ook heden nog hoge en prachtige bomen. Daar staan ook de oude stallingen, het koetshuis, een ruim tuinhuis, versierd met fraai houtsnijwerk, dat er vervallen voorkwam, toen we het voor het laatst zagen; en er lag er destijds ook een grote en schone vijver. Ook in deze grote woonst zijn thans o.m. aan de in de hof gelegen bijgebouwen herstellings- en restauratiewerken aan de gang.

Dit groot herenhuis, aan het huidig nr. 11 in de Hoogstraat werd, toen het in de 19de eeuw werd gebouwd, door de heer Octave Claeys zelf bewoond tot in de jaren '20 van deze eeuw. Over de heer Octave Claeys hadden we het al in een vroegere bijdrage (*). Herinneren we er hier dus enkel aan dat de gebroeders J. en O. Claeys in de loop van de 19de en van de 20ste eeuw een jeneverstokerij en gistfabriek hadden "DE DRAAK - Claeys-Fiévé", gelegen aan de Terplatenkaai, terwijl zich in de Brouwersstraat de burelen van de stokerij bevonden evenals een uitgebreid depot waar alcohol verkocht werd. Nadat de heer Octave Claeys in 1929 overleden was, werd begin van de jaren 1930 de stokerij op Terplaten gesloten. In de Brouwersstraat, waar de heer Alfred Claeys, oudste zoon van Octave Claeys, met zijn zonen werkte, gingen een aantal activiteiten verder in de aldaar staande gebouwen, waar trouwens nog enkele distilleerkolven in werking bleven.

Zolang Octave Claeys in zijn ruime residentie aan de Hoogstraat woonde, leefde hij er als een groot heer. Het was een woonst met een prachtig en rijkelijk versierd interieur, een indrukwekkende inkomsthal, een groot en sierlijk trappenhuis en op de verdiepingen stijlvolle plaatsen en salons met zeer fraaie moulures en decoratieve elementen.

De heden 87-jarige erenotaris William Cruyt, die zelf reeds sinds 1919 in een mooie woning aan het huidig nr. 20 in de Hoogstraat woont, vertelde me dat hij nog jeugdherinneringen heeft aan de aanwezigheid van de heer Octave Claeys in de Hoogstraat. Deze laatste hield er paarden en een koets op na. Tweemaal per dag, 's middags en 's avonds verliet hij met het gespan langs de grote poort de herenwoning om in de stad het aperitief te gaan nemen. Hij bewoonde het herenhuis met de stijl die erbij paste.

Na het overlijden van de h. Octave Claeys werd het huis later eigendom van de familie Roegiers, die er woonde van 1932 tot midden de jaren '70. De heer Lucien Roegiers ing. zegde me dat hij nog heel wat herinneringen heeft aan het groot en prachtig huis waar hij jarenlang verbleef. Pittig detail: in de zomer woonde de familie in het groot tuinhuis, "le pavillon", midden het groen van de grote en mooie tuin; eens de zomer voorbij, betrokken ze opnieuw de ruime kelder verdieping van de voorbouw.

Nadat de familie Roegiers het gebouw had verlaten, stond het vele jaren leeg en was het aan het verkommeren; tot dat het einde van de jaren '80 verkocht werd en de nieuwe eigenaar in de daarop volgende jaren bepaalde herstellings- en restauratiewerken liet uitvoeren. De gevel werd gerestaureerd en herschilderd waardoor de sterk uitgewerkte ornamentiek nog beter tot haar recht kwam.

(*) G. Broget: "Waar Vroeger de Lakenwevers "hunne raemen plachten te staen" in "Ghendtsche Tydinghen", 23ste jaargang, 1994, nr. 2; "Antwoord op een lezersbrief" in: "Ghendtsche Tydinghen", 23ste jaarg. 1994, nr. 5.

Onlangs nu, in de loop van 1994, werd het gebouw opnieuw verkocht. De huidige eigenaar laat thans op zijn beurt verdere herstellings- en restauratiewerken uitvoeren.

Naast deze woonst, staat aan het huidig nr. 13 (zie rechts op de foto bij Fig. 10) een tweede monumentaal herenhuis, op hetzelfde tijdstip opgetrokken als dit aan het nr. 11 en in eenzelfde bouwstijl. De gevels van beide woningen vertonen een grote gelijkenis, ook al zijn ze niet identiek en is de typisch zware geveluitwerking niet dezelfde. Het tweede huis is ook iets minder hoog.

Het gebouw aan het nr. 13 telt drie bouwlagen, vier traveeën; het heeft een kelder verdieping en een grote koetspoort. Het bezit een bepleisterde en beschilderde gevel en een arduinen onderbouw; op de verdieping zijn er boven de vensters gebogen en versierde frontons. Opvallend zijn de vijf grote en zeer fraai uitgewerkte consoles waarop de kroonlijst steunt. Ook de gevel van deze woning werd in de loop van de voorbije jaren hersteld en herschilderd.

De inkomhal van deze grote woonst geeft langs een dubbele deur, voorzien van gezandstraald glas, toegang tot de enkele trappen hoger gelegen bel-étage waar stuckplafonds met ornamenten werden behouden, en tot een groot trappenhuis.

De achtergevel vertoont een groot en fraai trapvenster met gezandstraald glas. De woning bezit evenwel geen tuin zoals dat het geval is bij het pand aan het nr. 11.

Op de plaats, waar thans de herenwoningen met de nrs. 11 en 13, verrijzen, bevond zich eeuwen geleden een deel van het "Hof van Vinderhoute" en van de immense residentie die J.P. Soetaert, Griffier van de Raad van Vlaanderen, in 1781 in de Hoogstraat liet bouwen. Daarover zullen we het verder hebben.

In dit herenhuis, aan het nr. 13, heeft gedurende een aantal jaren van het einde van de vorige eeuw en tijdens het eerste decennium van de 20ste eeuw de heer Prosper Claeys gewoond; een markante Gentse figuur, advocaat, publicist en als historicus groot kenner van de geschiedenis van onze Stad.

Prosper Claeys werd in 1834 te Gent geboren. Hij studeerde Rechten aan de Gentse Rijksuniversiteit, werd Doctor in de Rechten en Advocaat. In 1862 werd hij "armmeester" en later Voorzitter van het Weldadigheidsbureau. Vanuit deze functie bevorderde hij de bouw van woningen voor bejaarde echtparen. Zo werd in 1912 aan een straat in onze Stad zijn naam gegeven: de Prosper Claeysstraat (van Koning Albertlaan tot Patijntjesstraat). Hij was gehuwd met Mej. Fredericq. Uit het huwelijk sproten drie kinderen, waaronder een zoontje, dat hij verloor. Dit laatste voorval bezorgde hem volgens Victor Fris veel leed. Van Prosper Claeys wordt getuigd dat hij een doorbraaf man was.

Prosper Claeys was gedurende verschillende jaren provincieraadslid. Wie zich vandaag aan de geschiedenis van Gent interesseert, komt nog vaak bij Prosper Claeys terecht. Hij was een vruchtbaar publicist, die in de "Messenger des

Sciences Historiques" en in "La Flandre Libérale" een groot aantal artikels van historische aard over onze Stad schreef die later ook in boekvorm verschenen. In het "Bulletin de la Société d'Histoire et d'Archéologie de Gand", 18de jaar, 1910, nr. 2, verscheen een door Victor Fris opgestelde "Bibliographie des ouvrages concernant l'histoire locale de Gand de M. Prosper Claeys". We vermelden er hier enkele werken van: "Pages d'histoire locale gantoise": I. 1885, II. 1888, III. 1894 - "Les anciennes fortifications de la ville de Gand": I. 1886, II. 1887, III. 1893 - "Histoire du Théâtre de Gand" 1892, 3 vol. - "Mélanges historiques et anecdotiques sur la ville Gand" 1895 - "Notes et Souvenirs" I. 1895, II. 1904, III. 1907 - "Gand sous le gouvernement Néerlandais (1815-1830)", 1904 - "Mémorial de la ville de Gand" 1905 - "Maisons particulières et monuments publics datés de Gand", 1907. We willen er nogmaals met nadruk op wijzen dat deze lijst niet volledig is.

De door Victor Fris opgestelde bibliografie bevat eveneens de volledige opsomming van de "Notices concernant l'histoire de Gand classées par ordre chronologique". Deze opsomming beslaat twintig bladzijden (van blz. 128 tot blz. 148). In deze "Notices" behandelde Prosper Claeys een zeer groot aantal onderwerpen van diverse aard in verband met de geschiedenis van Gent: historische feiten en gebeurtenissen, het leven in onze Stad, de instellingen, verenigingen en maatschappijen; culturele manifestaties en feestelijkheden; in verband met gebouwen en monumenten en met de herinrichting van pleinen en straten.

Het historisch oeuvre van Prosper Claeys in verband met Gent is omvangrijk en belangrijk. Hij heeft bovendien in aanzienlijke mate bijgedragen tot de instandhouding en de vrijwaring van waardevolle gebouwen en monumenten. Hij was lid van de Stedelijke Commissie tot Instandhouding van Oude Gebouwen en lid van het Uitvoerend Comité van het Museum van Oudheden; lid en Ondervoorzitter der Maatschappij van Geschied- en Oudheidkunde te Gent en lid van de Stedelijke Commissie der Monumenten te Gent.

Het Ex Libris van Prosper Claeys is wel typisch; bovenaan prijkt zijn naam Prosper Claeys, daaronder staat een afbeelding van de Turrepoort, en helemaal onderaan komen de woorden voor: Buten de Turrepoorte - Ghendt.

Prosper Claeys overleed in 1910. Met hem verdween een zeer verdienstelijk man, die waardevolle bijdragen leverde in verband met de geschiedenis van Gent.

Later heeft in deze grote woning o.m. ook nog de "Prévoyance Sociale" haar kantoren gehad; alhoewel oververfd, is deze benaming, in reliëf aangebracht, nog steeds leesbaar op de brievenbus van de ingangspoort. Daarna heeft het gebouw jaren leeg gestaan.

Sinds 1972 is aan het nr. 13 in de Hoogstraat de V.Z.W. Unie Center gevestigd en bevinden er zich de diensten van de Koninklijke Unie van de Middenstand, van het Sociaal Secr. voor Handel en Ambacht evenals van de Mutualiteit Mer-

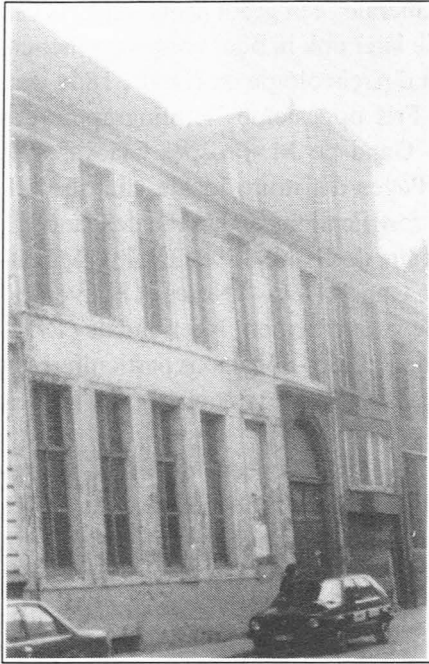


Fig. 11. Hoogstraat, gebouw aan het huidig nr. 15. Eigen foto 1989.

curius. In dit gebouw is thans ook het Consulaat van Portugal ondergebracht. Consul de heer W. De Smet.

Wat het gebouw betreft, dient er te worden op gewezen dat in de voorbije jaren de gevel van het nr. 13 werd gerestaureerd en herschilderd waardoor de typerende ornamentiek beter tot haar recht komt.

Sterk contrasterend met de monumentale 19de-eeuwse herenwoningen, waarover we het zo pas hadden, bevindt zich aan het huidig nr. 15 in de Hoogstraat een ogenschijnlijk weinig indrukwekkende gevel van twee bouwlagen, zeven traveeën, onder zadeldak met pannen en één dakkapel. Hierbij een foto van de gevel daterend van 1989 (Fig. 11).

Aan de Westkant van de gevel bevindt zich een mooie rondbogige koetspoort in hardsteen waarvan we eveneens een

foto geven die dateert van 1989 (Fig. 11b). In verband met deze poort wijst Marie Christine Laleman erop dat het merk NPN, dat op hardstenen gebouwonderdelen kon geïdentificeerd worden als de handtekening van meestersteenhouwer Nicolas Paternotte, op de omlijsting ervan aangetroffen werd. Dit huis, zo voegt ze eraan toe, staat bekend als het "HOF VAN VINDERHOUTE" maar de poort behoort tot een ontzettend groot stadspaleis waarvoor J.P.J. Zoetaert, Griffier van de Raad van Vlaanderen, in 1781 een bouwaanvraag indiende. Van de bouwtekening, die berust op het Gents Stadsarchief, geven we bij Fig. 12 een foto. Deze tekening toont een gevel met twee bouwlagen, achttien traveeën, twee identieke en symmetrisch geplaatste koetspoorten evenals zes dakkapellen. Slechts een klein deel van deze werkelijk indrukwekkende gevel is tot op heden bewaard gebleven.

Voordien, in het midden van de 15de eeuw namelijk, bevond zich op die plaats reeds een vrij groot gebouw dat bewoond werd door Jacob van Lichtervelde, heer van Assebroek en Coolskamp. Omtrent de helft van de 16de eeuw woonde daar Jan Wouters, lid van de Raad van Vlaanderen en heer van Vinderhoute. Het was naar deze laatste dat het gebouw "HUIS of HOF VAN VINDERHOUTE" genoemd werd.

Reeds in 1560 was daar, volgens Fr. De Potter, een tak gevestigd van de familie de Montmorency, die er ook nog verbleef in de 18de eeuw.

Volgens dezelfde auteur leefde in dat huis in 1710 Anna-Maria-Ferdinande



Fig. 11b. Hoogstraat nr. 15, Rondboogvormige koetspoort. Eigen foto 1989.

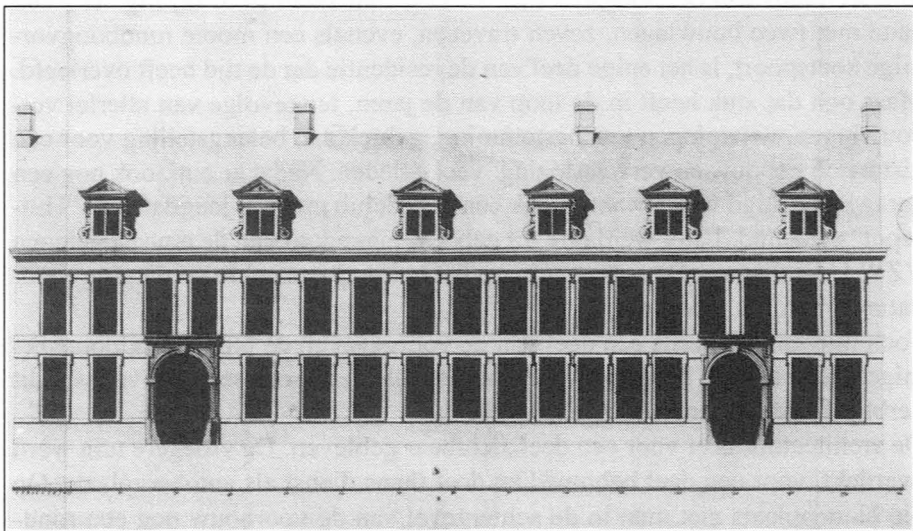


Fig. 12. Hoogstraat, Residentie van J.P.J. Zoetaert, Bouwtekening bij Bouwaanvraag van 1781. Stadsarchief Gent.

van Eeckhaute, die in 1695 gehuwd was met Karel-Frans Rijm en wiens dochter Clara-Anna-Theresia Rijm in de echt trad met Lodewijk-Frans, Prins van Montmorency en heer van Bellem. In 1773 verbleef daar Margareta-Barbara barones van Wassenaer, weduwe van Lodewijk-Ernst, prins van Montmorency.

Het huis was belast met verschillende renten en met een jaargetijde voor de duur van vier eeuwen, begonnen na het overlijden van Maria-Anna-Theresia d'Hane, barones van Bellem, in 1706. Het jaargetijde bestond in het lezen van zes missen, telkens met uitdeling van een zak tarwe, in broden, in de kerk van Sint-Michiels en met een fondatie in de kerk van de Arme Claren.

Reeds in 1730 had het gebouw door toedoen van de familie de Montmorency verbouwingen ondergaan.

Na de Montmorency's kwam het goed in bezit van J.P.J. Zoetaert, Griffier van de Raad van Vlaanderen en gehuwd met Francisca-Catharina Kervyn. Zoals we reeds zagen, was het Zoetaert die in 1781 de bouwaanvraag indiende met het bijhorend model, waarvan we de afbeelding zien bij Fig. 12, en de woning tot een grootse en indrukwekkende residentie ombouwde. Dit buitengewoon groot herenhuis bevond zich op de plaats waar thans aan de Hoogstraat de huizen met de nrs. 17, 15, 13 en 11 staan.

Deze residentie met de indrukwekkende gevel ging later grotendeels teloor. Ze werd in delen verkocht, andere huizen kwamen mettertijd in de plaats en wat van de oorspronkelijke eigendom nog was overgebleven, werd in de loop van de jaren eveneens verbouwd en verminkt. Een groot historisch gebouw was verdwenen.

Wat we thans aan de Hoogstraat nr. 15 nog zien staan (foto bij Fig. 11), een pand met twee bouwlagen, zeven traveeën, evenals een mooie rondboogvormige koetspoort, is het enige deel van de residentie dat de tijd heeft overleefd. Maar ook dat stuk heeft in de loop van de jaren, tengevolge van allerlei verbouwingen, wijzigingen van bestemming, gebrek aan belangstelling voor een historisch gebouw en verwaarlozing, veel geleden. Nadat er o.m. ook nog een garage gevestigd was, kwam er ook een Jeugdclub met een jeugdatelier, "Hut-sepot" genaamd. Later werd ook dit gebouw eigendom van de ernaast gelegen VZW Unie Center, die er binnenin op het gelijkvloers en de verdieping renovatiewerken liet uitvoeren.

Toch blijven, benevens een deel van de voorgevel en de mooie rondboogvormige koetspoort, in het gebouw zelf nog enkele getuigenissen over van wat dit verblijf in het verleden ooit geweest is.

De architectuur is er voor een deel zichtbaar gebleven. De vroegere tuin werd overdekt, voor een deel bebouwd en doet thans dienst als autobergplaats. Op die binnenplaats ziet men in de achtergevel van de voorbouw nog een rondboogvormige poort, voorzien van een schutpaal, en de sporen van de verdwenen hoge rechthoekige ramen. Achteraan bevinden zich de oude ruime stallin-

gen met rondboogarcade, afgesloten met grote houten poorten. In die overdekte binnenplaats kan men, op grond van de in de muur aan de Westkant toegemetselde doorgangen nog vaststellen, dat het "HOF VAN VINDERHOUTE", daarna de Residentie van J.P. ZOETAERT, ook het naast gelegen perceel omvatte waar zich thans het vervallen en troosteloos huis met het huidig nr. 17 bevindt, verbouwd in de loop van deze eeuw en waar tot in de loop van de jaren '50 nog een snoep- en spekwinkel was.

Folkloristisch toemaatje: in de overdekte binnenplaats van het nr. 15 staan sinds kort acht reuzen en reuzinnen. En er komen er, naar het schijnt, nog enkele bij. In afwachting dat ze een definitief onderkomen vinden, brengen ze de winter door in dit oud gebouw aan de Hoogstraat, waar ooit de Prinsen de Montmorency woonden.

We laten de reuzen rusten en moeten toch nog enkele zaken vermelden in verband met het gebouw. In eerste instantie wat het interieur betreft. Het thans nog resterend gedeelte van de vroegere herenwoning, die ook binnenin veranderingen en verbouwingen heeft ondergaan, bezit een grote en zeer ruime trapzaal met een monumentale houten trap waarvan jammer genoeg een groot deel van het massieve voetstuk van de hoofdbaluster verdwenen is. Op de muur van de traphal in Lodewijk XVI-stijl was oorspronkelijk een trap geschilderd, naar analogie met de bestaande houten trap. Dat schilderwerk geraakte verborgen onder plaaster en behangpapier en liep heel wat schade op. De grote, mooie trapzaal en de nog overgebleven muurschilderingen hebben in de loop van de tijd veel geleden. Het ware toch te hopen dat ze nog op deskundige wijze zouden kunnen aangepakt en gerestaureerd worden.

Op het eerste verdiep ontdekte de Dienst Monumentenzorg in de loop van het jaar 1990 boven een schouwmantel twee mooie muurschilderingen daterend uit de 18de eeuw. Jan De Can van de Dienst Monumentenzorg legde behoedzaam de schilderijen, die onder verschillende lagen kalk en verf verborgen zaten, bloot. Beide stellen ze lieflijke tafereelen voor. Een van de muurschilderingen zou van zeer goede kwaliteit zijn. Men achtte het toen niet uitgesloten dat er nog meer interessante zaken in het gebouw zouden te vinden zijn maar er werden blijkbaar aan de Dienst geen verdere opdrachten in die zin gegeven. Hopelijk blijven de muurschilderingen, die men in 1990 aantrof, in ieder geval gevrijwaard voor beschadiging en kunnen mettertijd toch nog verdere opzoekingen gebeuren.

Er dient ook nog te worden op gewezen dat dit historisch pand, of wat er van overblijft, zeer oude en ruime kelders bezit. Ik heb ze bezocht en werd getroffen door de vrij goede staat waarin ze zich bevinden. Ook daar hebben sommige delen harde ingrepen ondergaan maar toch zijn andere delen in hun oorspronkelijke staat goed bewaard gebleven.

Opmerkelijk is o.m. dat in een van de kelderruimten het bovenste deel van mooie zuilen zichtbaar is. Het verdere deel is aan het zicht onttrokken door de

aanwezigheid van een stenen bevloering waaronder zich mogelijks een opge- vulde ruimte bevindt. Licht daar een crypte waarover sommigen spreken maar waarover verder niets concreets bekend is? Misschien zou daar nuttig onder- zoekswerk kunnen verricht worden.

Laten we tot slot van deze korte beschouwing, gewijd aan het gebouw aan het huidige nr. 15 in de Hoogstraat, de hoop uitspreken dat het laatste deel dat overblijft van hetgeen ooit het "HOF VAN VINDERHOUTE" en daarna de immense "RESIDENTIE VAN J.P.J. ZOETAERT" was, voor verder verval en van nieuwe harde ingrepen moge gespaard blijven en dat er nog ooit restaura- tiewerken kunnen uitgevoerd worden die een aantal bestanddelen ervan in waarde herstellen. Het ware de moeite waard.

Enkele stappen verder komen we aan het nr. 19 in de Hoogstraat. Daar bevindt zich heden een groot, breed en mooi gebouw van acht traveeën en twee bouw- lagen, onder zadeldak met pannen en met een rondboogpoort. De oudere gevel werd in de jaren '50 ontleisterd en gerestaureerd in een 16de-eeuwse bouw- stijl.

Dat we ons aan deze kant van de Hoogstraat op werkelijk historische grond bevinden moge, na hetgeen we gezegd hebben over het "Hof van Vinderhoute" en de grote Residentie, die J.P.J. Zoetaert er in 1781 liet bouwen, ook blijken uit het feit dat we aan het nr. 19 op de plaats staan waar ooit een deel van het "KLOOSTER VAN GALILEA" gelegen was. Een deel, zeggen we, want met gebouwen en bijhorigheden besloeg het klooster een zeer grote oppervlakte. Westwaarts strekte het zich uit tot aan de Holstraat; Oostwaarts paalde het met zijn tuin, achter de eigendom van de Montmorency, aan het Pensstraatje. Het geheel lag ingesloten tussen de Hoogstraat, het Pensstraatje, de Schouwva- gersstraat en de Holstraat.

We geven hierbij een foto van een akwarel van A. Van den Eynde (uit de Atlas Goetghebuer, Genst Stadsarchief), een panorama voorstellend van het klooster van Galilea naar een plan van Hondius van 1637 (Fig. 13).

Met het "KLOOSTER VAN O.L.VR. VAN GALILEA" ging het om een Zus- tergemeenschap, die behoorde tot de Orde der Reguliere Kanunnikessen van Sint Augustinus en omtrent 1431 tot stand kwam door toedoen van Jan Eggert (Eggard of Eggaert). Hij stelde daartoe zijn woonst aan de Hoogstraat ter be- schikking. Het Stadsmagistraat verleende Eggert toelating tot het stichten van het klooster bij bezegelde brieven van juli 1431. Paus Eugenius IV en de Bis- schop van Doornik hechtten er later hun goedkeuring aan. In de stadsrekening over 1448-1449 werden de Zusters van Galilea de "Zusteren te Jan Eggaerts" geheten.

Fr. De Potter maakt er verder melding van dat volgens de stichtingsbrief de gemeenschap aanvankelijk zou bestaan uit negen leden, "de sesse ghewijt ende besloten", waaronder "een meesterigghe ofte regiersterigghe, die sij moeder

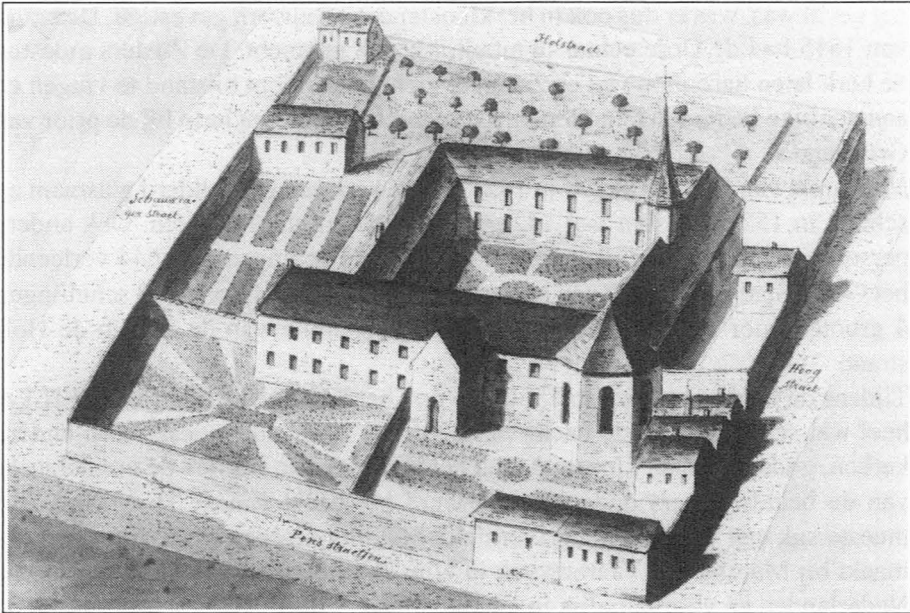


Fig. 13. Hoogstraat, Klooster van Galilea; Akwarel van A. Van den Eynde, Panorama naar plan van Hondius 1637; Atlas Goetghebuer, Stadsarchief Gent.

heeten sullen", twee uitgaande Zusters en een Kapelaan om mis te lezen en biecht te horen. Jan Eggert wenste echter dat, indien de geldelijke middelen van het klooster zouden toenemen, het aantal leden van de gemeenschap op zestien zou worden gebracht, maar niet meer, opdat ze samen in rust en vrede zouden kunnen leven, "overmidts dat dicwils de groote menichte turbacie ende confusie maect". Zeker een man met psychologisch inzicht.

De kloostergebouwen, die werden opgericht, waren ruim. In de 15de eeuw en het begin van de 16de eeuw kende het "KLOOSTER VAN GALILEA" een voorspoedige tijd. In de loop van de jaren breidde het uit en besloeg het een vrij grote oppervlakte. Het aantal Zusters was aanzienlijk gestegen en zou bij het einde van de 15de eeuw-begin 16de eeuw rond de honderd hebben belopen. Of er tengevolge daarvan dan "turbacie" en "confusie" ontstond, zoals Jan Eggert had gevreesd, weten we niet.

De kloostergemeenschap had veel weldoeners. Een zuster van Karel de Stoute was er ten jare 1468 non. Voorts verbleven er nog dochters van vooraanstaande families. Volgens een Schepenbrief van 1510 waren er ook drie dochters van Jan van den Kethulle.

Het klooster moest echter ook soms afrekenen met zware tegenslagen. Tweemaal werd het door brand geteisterd. In 1515 "up Ste Michielsdach" ging de kerk in de vlammen op. De tweede keer in 1541 was het de brouwerij van het klooster die door het vuur vernield werd. Zoals dat in de rest van de Hoogstraat

het geval was, was er dus ook in het klooster een brouwerij gevestigd. De brand van 1515 had de Orde echter in moeilijkheden gebracht. De Zusters moesten de kerk laten heropbouwen en zagen er zich toe genoopt bijstand te vragen en aanzienlijke bedragen te ontlenen. Ze verzochten ook om hulp bij de prior van Groenendal.

Margareta van Oostenrijk gaf in 1521 aan de kerk een geschilderd glasraam en schonk in 1527 een som van 142 pond 10 sch. gr. voor tapijten. Ook andere personen schonken jaarlijkse renten van diverse bedragen. In 1644 verleende het Gents Stadsmagistraat een hulpgeld ten belope van 16 pond 13 schellingen 4 grooten voor het bouwen van een afsluitingsmuur van de tuin in de Holstraat.

Tijdens de beeldenstorm van 1566 liep ook het KLOOSTER VAN GALILEA heel wat schade op. In de nacht van 22 op 23 Augustus moest, naast andere kerken, godshuizen en kloosters, ook het Klooster van Galilea de vernielzucht van de beeldstormers ondergaan en werd het beeld van de H. Maagd, een meestersuk van Willem Hughe, vernield. Melding daarvan wordt trouwens gemaakt bij Marcus van Vaernewyck in zijn: "Van de Beroerlicke Tijden in die Nederlanden en voornamelijk in Ghendt (1566-1568)".

Onder de Gentse Calvinistische Republiek (1577-1584) werden in 1578 de kerk en het klooster zwaar beschadigd. De kostbare inhoud en het meubilair werden stukgeslagen of gestolen. De gebouwen werden te gelde gemaakt terwijl de kloostergemeenschap werd verdreven.

In september 1584 kwamen een aantal nonnen en lekezusters terug. Er werd begonnen met de heropbouw. De kloosterkerk, waarvan gezegd wordt dat ze sterk en goed gebouwd was, het nonnenkoor, de refter en het ziekenhuis waren o.m. versierd met talrijke schilderijen waaronder, naar het schijnt, enkele waardevolle. In de kerk bevond zich naast enkele andere grafzerken ook deze van Jan Eggert, stichter van het klooster.

Twee eeuwen nadat een aantal Zusters terug hun intrek hadden genomen aan de Hoogstraat en een aanvang hadden gemaakt met de heropbouw, liep het opnieuw mis. Keizer Jozef II, die men ook de "verlichte despoot" en "de filosoof op de troon" heeft genoemd, schafte een groot aantal kloosters af die zich niet inlieten met onderwijs of weldadigheid en waarin een zuiver beschouwend leven geleid werd. In 1783 onderging het "KLOOSTER VAN GALILEA" hetzelfde lot. De zusters Augustinessen verdwenen maar de Ursulinen, die als nuttig werden erkend omdat ze onderwijs verstrekten, kregen toelating om hen te vervangen. Ze hielden er bijna tien jaar een meisjesschool maar in 1796 maakte het Frans Bewind een einde aan het Ursulinenklooster. Zo kwam definitief een einde aan hetgeen eens het "KLOOSTER VAN GALILEA" geweest was. Nadat de kerk reeds eerder was afgebroken, werden de overige delen van het vroeger klooster aan de Hoogstraat in delen opgesplitst en verkocht en gingen men over tot verbouwingen.

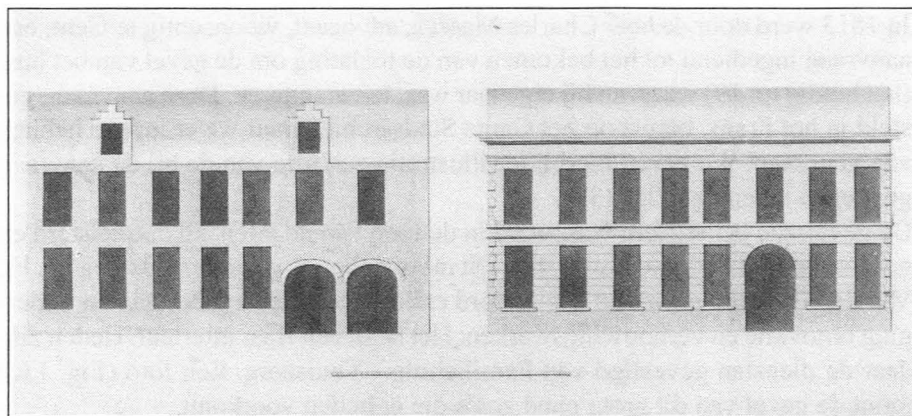


Fig. 13b. Hoogstraat, Pand nr. 19, Bouwaanvraag en tekening 1813. Stadsarchief Gent.

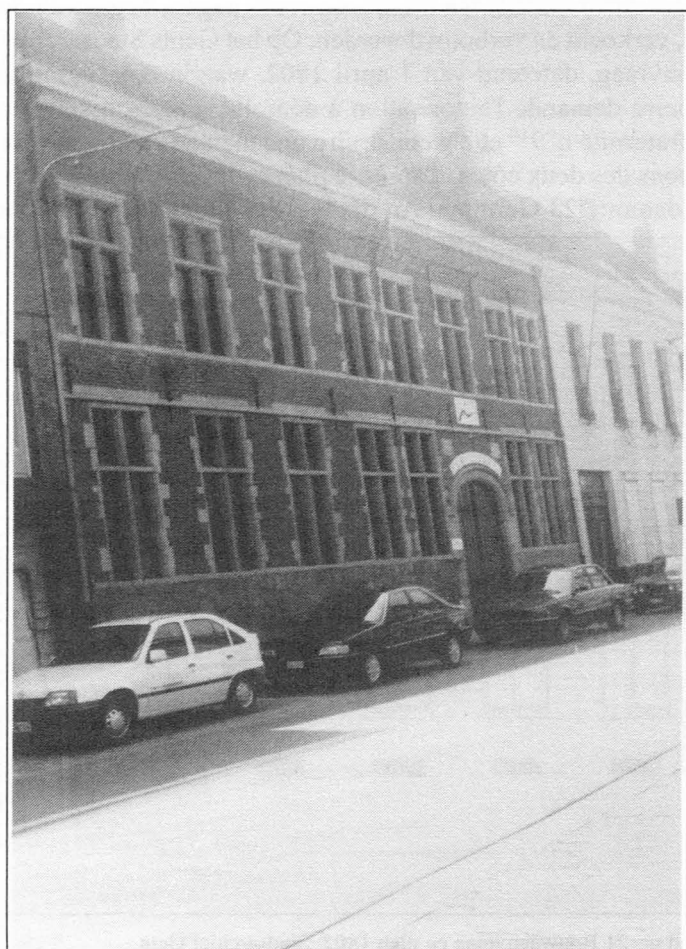


Fig. 13c. Hoogstraat, pand nr. 19. Eigen foto juli 1994.

In 1813 werd door de heer Charles Massez, advocaat, woonachtig te Gent, een aanvraag ingediend tot het bekomen van de toelating om de gevel van het huis (het huidig nr. 19) waarvan hij eigenaar was, te veranderen. Deze aanvraag, gesteld in het Frans, berust op het Gents Stadsarchief waar we er inzage hebben van genomen. We geven hierbij ter illustratie een foto van de bij de aanvraag gevoegde tekening (Fig. 13b).

De gevel, die bepleisterd was, werd in de loop van de jaren '50 ontleisterd en gerestaureerd in 16de-eeuwse stijl. Dit mooi gebouw, waar destijds nog Dr. Fr. Van den Broucke gewoond heeft, werd enkele tijd geleden verkocht en onderging renovatie en verbouwingswerken. Het bezit een fraai interieur. Heden zijn daar de diensten gevestigd van Familiehulp - Thuiszorg. Een foto (Fig. 13c) toont de gevel van dit grote pand zoals die er heden voorkomt.

De plaats, waar heden het mooie gebouw met het nr. 21 aan de Hoogstraat staat, maakte eertijds eveneens deel uit van het "KLOOSTER VAN GALILEA" waarvan de gebouwen, zoals we hierboven reeds zagen, begin van de 19de eeuw gesplitst, verkocht en verbouwd werden. Op het Gents Stadsarchief bevindt zich een aanvraag, daterend van 1 april 1802, waarin o.m. vermeld staat: "Mr Mulle Pierre demande l'autorisation à démolir la maison sise rue haute section de la fraternité n°9¹⁰ et d'y construire une maison en alignement avec les autres maisons des deux côtés, d'après le plan cy joint". De verleende toelating draagt de datum: "23 Germinal An dix". Fig. 14 toont een foto van

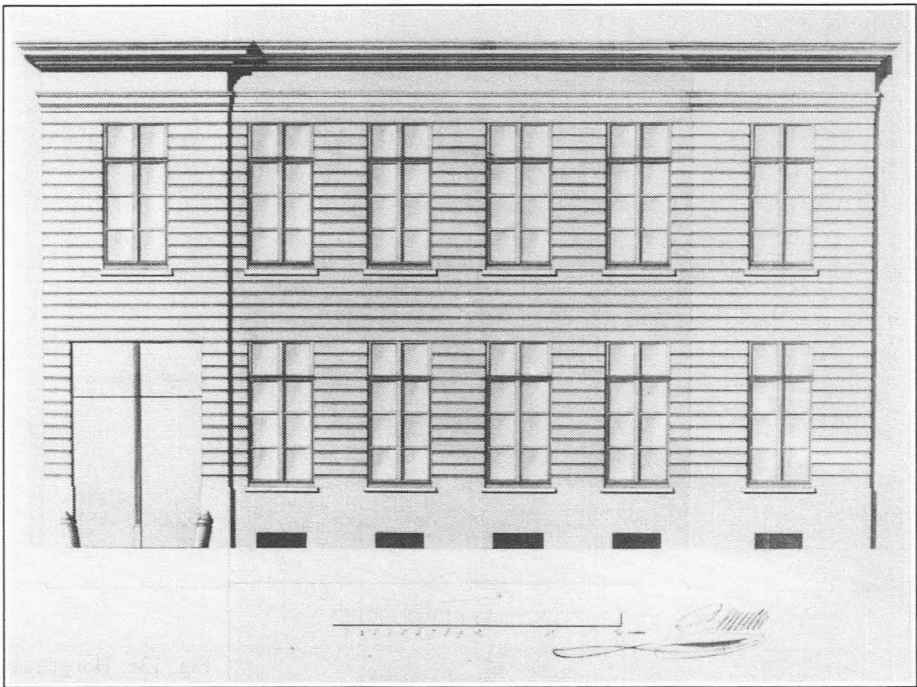


Fig. 14. Hoogstraat, pand nr. 21 Bouwaanvraag en plan 1802. Stadsarchief Gent.

het bij de aanvraag gevoegd plan. Daarop ziet men een gevel van zes traveeën, twee bouwlagen; links een rechthoekige koetspoort met schutpalen.

Fr. De Potter maakt er melding van dat Pieter-Emiel Mulle veel later het groot gebouw aan de Hoogstraat nr. 21 en de medegaande tuin verkocht aan de heer Th. Libbrecht; het meer oostelijk gelegen gedeelte, dat aan het Pensstraatje (of Penssteegje) paalde, verkocht hij aan de heer Octave Claeys-Fiévé, waarover we het gehad hebben.

De architectuur van de gevel van het huis, aan het nr. 21, zoals we die heden ten dage kennen (Fig. 15) is nog ongeveer dezelfde gebleven als deze aangegeven op het plan van 1802 (zie Fig. 14).

De woning bezit een fraai interieur. Er is een zeer ruime inkomhal; daarnaast bevindt zich een groot trappenhuis in rotonde met een overkoepelende galerij waarin zeer mooie ramen en bovenlichten in gekleurd glas voorkomen. Er zijn ook stijlvolle salons op het gelijkvloers.



Fig. 15. Hoogstraat, panden nr. 21 en nr. 23. Eigen foto 1994.

Achter de voorbouw ligt een grote, mooie en diepe tuin, die aan de oostkant grenst aan de hof van de woning met het huidig nr. 11, en aan de westkant, achteraan, langs de overblijfselen van een oude steeg, een in- en uitgang heeft in de Holstraat. In deze tuin bevinden zich, naast een aanbouw van hedendaagse constructie, de oude paardestallen, een koetshuis met op de verdieping het logies van de koetsiers, die daar eertijds in dienst waren. Aan de westkant in de tuin staan ook nog de overblijfselen van een muur met een toegemetseld gotisch venster die kan behoord hebben tot de kerk van het vroeger klooster van Galilea.

In deze fraaie herenwoning, die in 1984 gerenoveerd en gerestaureerd werd, is thans de traiteurszaak Turcksin N.V. met restaurant gevestigd. De heer Turcksin, die mij zeer vriendelijk tewoord stond, waarvoor ik hem langs deze weg nogmaals dank, vertelde me dat, toen er in 1984 een aanvang werd gemaakt met de herstellingswerken, hij de muren van bepaalde plaatsen beplakt aantrof met oude nummers van de Gazette van Gend van de jaren 1788-89-90-91, die hij zorgvuldig afweekte en bewaarde.

Vermelden we tenslotte ook nog dat de heer Jos. Libbrecht, advocaat, Burgemeester van Destelbergen, provincieraadslid, in de eerste jaren van deze eeuw het huis bewoond heeft.

Vorbij het nr. 21 staan in de Hoogstraat, naar de hoek toe met de Holstraat, nog een aantal 19de-eeuwse panden, met bepleisterde en beschilderde lijstgevel van drie bouwlagen, waarvan enkele gelegen zijn op de plaats waar zich eertijds eveneens gebouwen bevonden van het Klooster van Galilea. We vermelden hier ook het groot huis aan het nr. 25, dat drie bouwlagen en vijf traveeën telt en waar destijds Dr. J. Beerens woonde. Thans is daar de studie gevestigd van Gerechtsdeurwaarder G. De Wilde. De gevel van dit pand dagtekent uit de 19de eeuw.

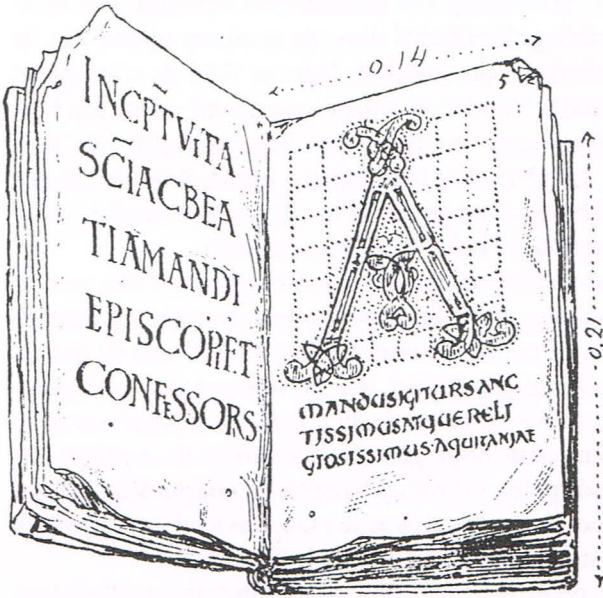
We bereiken de Holstraat.

G. BROGET
(t vervolgt)

INVENTAIRE ARCHÉOLOGIQUE - FICHE NR. 2

Op 24 januari 1897 stelde Paul Bergmans, in de rubriek "Handschriften - Bibliotheek van de Stad Gent, Mss. 224 - IXe eeuw" in het Frans een fiche op over

Het leven van Sint-Amandus



Dit kostbaar handschrift op velijn, afkomstig van de St-Pietersabdij op de Blandinusberg in Gent, bevat het leven van Sint-Amandus, apostel van Vlaanderen en van Gent in het bijzonder.

Bladzijde 5, waarvan wij hier een schets afbeeldden, is versierd met een merkwaardige hoofdletter A waarin de Byzantijnse invloed zich doet voelen; de drie lijnen die er onder staan zijn in unciaal schrift. Het schrift van het manuscript zelf is een kleine "caroline" van de

IXe eeuw. Over het algemeen zijn de woorden niet gescheiden, zoals de hieronder afgebeelde fac-simile het aantoont.

Cf. J. DE SAINT-GENOIS, *Catalogue des manuscrits de la bibliothèque de Gand*, nr. 149, pp. 159-163.

Fac-similé du texte, f. 9 v°, lignes 3-7:

Transcription: (3) Per idem autem tempus cum loca uel
(4) dioceses ob animarum sollicitudine
(5) uir Domini circumiret Amandus, audiuit
(6) pagum esse quendam praeter fluenta
(7) Scaldi fluii cui uocabulum est Gandauum.

Acta Sanctorum Febr. t. I, p. 861.

Per idem autem tempus cum loca uel
dioceses ob animarum sollicitudine
uir dñi circumiret amandus. audiuit
pagum esse quendam praeter fluenta
scaldi fluii cui uocabulum est gandauum;

EEN KLEIN ZENUWACHTIG STADJE

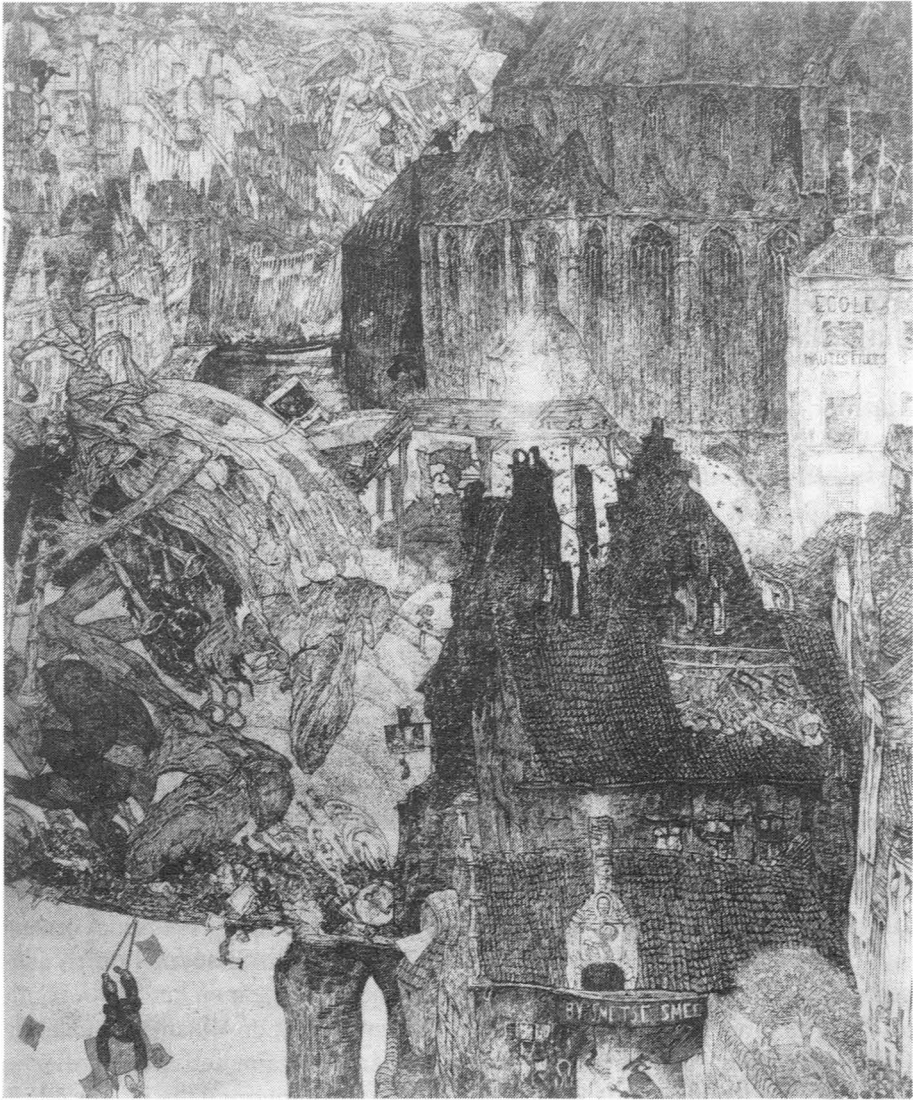
In 1925-26 etste Jules De Bruycker, op een zinkplaat van 60x51 cm, een prent die hij als titel meegaf: "Une petite ville un peu nerveuse" (afb. 1) (1). Met dat "ze-nuwachtig stadje" is natuurlijk Gent bedoeld. Dat stadje is één wirwar van huizen en straten waarin een wriemelning van mensen zich beweegt. Het rechtergedeelte van de prent wordt gedomineerd door de sombere massa van de monumentale Sint-Michielskerk; in de schaduw daarvan licht de witte gevel van de "Ecole des Hautes Etudes" helder op. Op de voorgrond rechts een huizenblok onder trapgeveldaken waar het barst van bedrijvigheid. Het huis helemaal vooraan waar "S. Eloy" op het uithangbord prijkt, heet *By Smetse Sme...* Wat onder die daken bebroed en gesmeed wordt is niet duidelijk, maar één ding is zeker: bij de "Amis de la Paix" is er slaande ruzie.

Door een zijdeur wordt een mensenmenigte naar buiten gestuwd die, aan de meegedragen vlaggen te oordelen, blijkbaar aan een manifestatie wil deelnemen. De stoet komt op een hoge en smalle brug terecht waar de ene de andere voor de voeten loopt. De kunstenaar, die het woeste tafereel wil schilderen, tuimelt met palet en penseel en tekenbladen de diepte in. Deze stoet wordt op sleeptouw genomen door een reusachtige gestalte, die boven de menigte uitsteekt: een pijpende doedelzakspeler, in armoekleren en met narrenkap, die een ander personage onder de voet loopt. Deze tweede man, gekleed in slippenkak met hoge buishoed en fantasieschoenen aan, bespeelt een lier.

De linkerbovenhoek van de prent is barstensvol gevuld met tegen elkaar opbotsende bouwsels: huizenblokken en kerktorens en ook een kasteelachtige constructie volop in opbouw, met takels en bouwkransen allerhande. Aan een van die takels boven een ronde hoektoren van dit kasteel bengelt een zetel waarin een personage (alweer de kunstenaar zelf?) boven dit gewoel zijn verheven uitkijkpost heeft. Dit personage kijkt links tegen een reuzegroot torenuurwerk aan: dat van de toren van de Onze-Lieve-Vrouwekerk van... Antwerpen!

In dat gewirwar van naar elkaar toe buigende bouwmassa's in die linkerbovenhoek is bovendien iets eigenaardigs aan de gang. Uit het dak boven de middenbeuk van de Sint-Michielskerk puilt zomaar een grote klok naar buiten. Ze wordt geluid door een... klein duiveltje dat op het dak van het aanpalende klooster (het aloude Dominicanenpand in Onderbergen) gezeten is. Het duiveltje van de tweedracht? Vlak onder die grote klok zijn twee kerktorens, die met trekhaken bijeengehaald zijn, elkaar te lijf gegaan: ze hanteren allebei een kalvariekruis uit stevige balken om op elkaar in te timmeren. De beide torenspitsen zelf zijn al gesneuveld (2).

Dit alles wordt gezien vanuit de hoogte, in vogelperspectief, panoramisch - een werkwijze die De Bruycker overigens niet voor het eerst aanwendt (3).



Afb. 1.

Diezelfde blik vanuit de hoogte geeft ook uitzicht op een ander tafereeltje, helemaal onderaan in de rechterbenedenhoek: alweer een geharrewar in een smalle steeg vol opdringende betogers, naast een besloten binnentuintje, waarin onder een bloeiende appelaar Sint-Jozef voedsel aanreikt aan een Lievevrouwke met Haar Kindje op de schoot.

Een laatste detail mogen we bij de beschrijving van deze curieuze prent echter niet vergeten. Helemaal in de linkerbovenhoek, op de uiterste bovenrand van de voorstelling ter hoogte van de torenspits van de Antwerpse kathedraal,

wordt met twee vlaggen tegen elkaar op gezwaaid. De teksten die erop staan, zijn met het normale oog nagenoeg onleesbaar; ze staan immers in spiegelbeeld. Wie door middel van een spiegel de omkering ongedaan maakt, ontcijfert met enige moeite: HOOGE SCHOOL en op de tweede vlag (UNI)VERSITE FRANC(AISE).

Deze woorden, evenals het opschrift ECOLE HAUTES ETUDES op de huisgevel aan de rechterraand van de plaat, bevatten de sleutel tot de juiste lezing van deze prent. Wat het kleine stadje zo zenuwachtig maakt, is inderdaad het op dat ogenblik zeer actuele probleem van de vernederlandsing van de Gentse Universiteit.

Maar ter verduidelijking eerst enkele historische feiten (4).

De Wet-Nolf van 31 juli 1923, die een gedeeltelijke vernederlandsing van de cursussen invoerde, was voor de "Ligue Nationale pour la défense de l'Université de Gand et de la liberté des langues" onmiddellijk de aanleiding tot de stichting van een "Ecole des Hautes Etudes" (Voorzitter was de Gentse schepen Rodolphe De Saegher), die reeds op 25 november van hetzelfde jaar met veel luister geopend wordt in een groot Herenhuis op de Korenlei vlakbij de Sint-Michielsbrug. De Vlamingen zelf zijn ontevreden. In april 1924 publiceert het "Actiecomité ter Vervlaamsching der Universiteit te Gent" de brochure "De Wet-Nolf en de vervlaamsching der universiteit te Gent" waarin de gebreken van dit tweetalig stelsel worden aangeklaagd: men wil de "algehele vervlaamsing" van Gent. Dit wordt een politiek actiepunt, in het vooruitzicht van de parlementsverkiezingen van 2 april 1925. Ondertussen wordt de "Nolfbarak" geboycot door een deel van de Vlaamse studenten. Op 17 juni 1925 wordt een nieuwe regering gevormd, met Camille Huysmans als minister van kunsten en wetenschappen. Op 7 oktober 1925 worden 34 professoren ontlast van een gedeelte van hun leeropdracht en 27 nieuwe professoren worden aangesteld. Op 20 oktober opent dan het nieuwe academiejaar en het "Actiecomité" richt zich in een brochure "Boycott?" nogmaals tot de Vlaamse studenten. Op 10 november, bij het hernemen van de parlementaire activiteiten, dienen Rodolphe De Saegher en P. Hymans een verzoek tot interpellatie in. Diezelfde dag zijn er in Gent relletjes tijdens het eerste college van J. Van Bogaert (docent machinebouw) die daarna ook nog in zijn privéwoning door de studenten wordt uitgejouwd...

Dit laatste is uiteraard slechts één van de vele incidenten die, binnen de universiteit zelf maar ook op de straat, de sfeer in het "nerveuze stadje" bepalen. Voortdurend zijn er manifestaties, tegenbetogingen, kleine en grote incidenten. Pas vier jaar later, begin april 1930, maakt de "Wet betreffende het gebruik der talen aan de Universiteit te Gent" een einde aan deze strijd, waarvan we het verdere verloop tussen 1926 en 1930 evenwel buiten beschouwing laten, aangezien dit voor ons eigenlijke onderwerp niet meer relevant is.

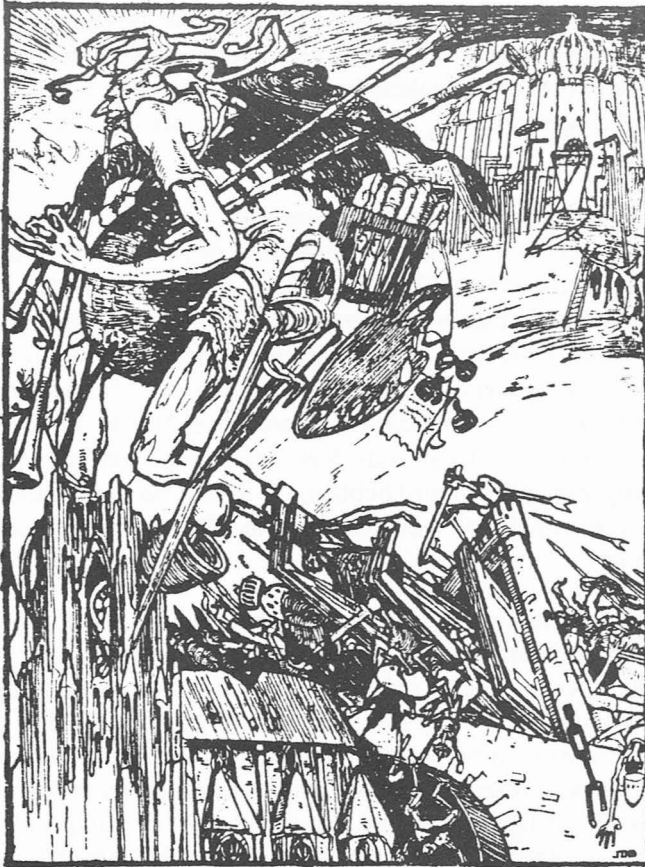
Jules De Bruyckers ets "Une petite ville un peu nerveuse" (waarvan de definitieve staat een oplage heeft van 70 exemplaren) is 1926 gedateerd, maar de eerste en de tweede staat (enkele proefdrukken) werden mogelijk nog in het najaar van 1925 gerealiseerd, toen de hierboven beschreven gebeurtenissen hun beslag kregen.

Uiteraard is de prent *geen realistische weergave*, maar een *symbolische voorstelling* van de gevoerde strijd. Slechts enkele details - de verwijzingen naar HOOGE SCHOOL - UNIVERSITE FRANÇAISE, resp. ECOLE HAUTES ETUDES - moeten voor de goede verstaander volstaan. Voor de (Gentse) tijdgenoot zelf zal De Bruyckers prent haar bedoeling wel duidelijk genoeg vertolkt hebben. Voor Georges Chabot b.v. is er geen twijfel: de doedelzakspeler (5) is niemand anders dan de Vlaamse Uilenspiegel, die de franskiljonse bourgeois buitenschoot (6). Chabot kan deze toelichting overigens best van zijn vriend De Bruycker zelf gehoord hebben. De doedelzakspeler draagt trouwens op zijn rug een vogelkooi met een *uil* erin. De verwijzing kan toch niet duidelijker zijn...

Bevat de prent verder nog andere "realistische" details? Allicht niet. Maar dat we b.v. aan de toch opvallend frontaal aangebrachte huisnaam "By Smetse Smee" wel een speciaal belang moeten hechten, is zeker niet uitgesloten. Deze figuur uit de volksliteratuur (7) verkocht zijn ziel aan de duivel. Geldt dit misschien ook voor de onder het dak van Smetse Smee ruziënde "vrienden van de vrede"? Een betere verklaring voor een eventueel symbolisch gebruik van deze naam in dit verband ligt anders wel niet direct voor de hand. En wat met het opduiken, in een uitgesproken Gentse context, van de Antwerpse kathedraal? Een verborgen hommage aan de Antwerpse Uilenspiegel die Camille Huysmans was? Of een manoeuvre om verwarring te zaaien? Wie zal het vertellen?

Even verwarrend is de vervorming zelf van bepaalde architectuuronderdelen, die a.h.w. een soort eigen leven gaan leiden. Die deformatie van tegen elkaar opbotsende volumes bovenaan links en meer algemeen ook de vervorming van de normale perspectiefregels werken ook mee aan een soort vervreemding, die de prent iets irreëls geeft.

Overigens is er wel iets te zeggen voor de stelling van Marijke Suetens in haar licentiaatsproefschrift (1979) over De Bruycker (8). Zij situeert de ets "Petite ville nerveuse" volop in het kader van haar uiteenzetting over het *maniërisme* en bij haar bespreking van de duivelse wezens die betrokken zijn bij de strijd tussen de elkaar bevechtende kerktorens, schrijft ze: "De aanwezigheid van deze onvriendelijke monsters, voor een maniërist een zeer gegeerd motief, haalt de omgeving uit haar *reëel* verband en schept een *magische* ruimte. Een pasklare uitleg voor dat tafereel in 'Petite ville nerveuse' zou een maniërist onwaardig zijn. Inhoud wordt versluierd gepresenteerd." En in verband met het fort in de linkerbovenhoek, dat eveneens uit de verbeeldingswereld van De



Afb. 2. Tijl Uilenspiegel als doedelzakspeler. Houtsnede door Jules De Bruycker, als titelprint voor Charles De Coster, "La légende et les aventures héroïques, joyeuses et glorieuses d'Ulenspiegel et de Lamme Goedzak au pays des Flandres et ailleurs", dl. II (Antw.-Brussel, 1922).

Bruycker stamt, schrijft Suetens: "De toeschouwer verliest er zijn oriëntatie bij en wordt gedwongen de nochtans concreet herkenbare werkelijkheid los te laten en zich in de fantastische wereld van Jules De Bruycker te verdiepen. Een paradoxale wereld van levende stenen, van angst en verwondering, vol - om het met de Italiaanse maniëristische term te zeggen - 'effetti meravigliosi', zeldzame wonderbaarlijke dingen, met een expressief en *surrealistisch* karakter."

Magisch realisme of surrealisme bij De Bruycker? Zover moeten we natuurlijk niet gaan! In algemene zin begrepen is deze prent uiteraard een symbolische weergave van (duivelse) tweedracht die mensen ideologisch en/of politiek kan scheiden. Zelfs met de beste bedoelingen kan ruzie ontstaan, zoals de vecht-

partij onder het dak van Smetse Smee bewijst. Ook kerken, die toch bolwerken van vrede zouden moeten zijn, kunnen elkaar verbeteren te lijf gaan.

Een laatste vraag nog. Kiest De Bruycker in deze aangelegenheid partij (9)? Gaat zijn sympathie naar de Vlaamse Uilenspiegel die zijn fransdolle speelgezel uit het beeld wegduwt? Of is hij de afzijdige moralist die alleen maar constateert en het waargenomene weergeeft (zij het toch met de moraliserende bijgedachte: Kan het nu echt niet anders onder verstandige mensen?)... Voor zover we De Bruycker (menen te) kennen, denken we dat hij in deze geen partij kiest, maar voor de vrede opteert (10). Of zijn ets (die men een satirische ondertoon toch niet ontzeggen kan) daar ook effectief toe heeft bijgedragen, is evenwel een andere zaak.

NOTEN

1. Het Prentenkabinet (Koninklijke Bibliotheek), Brussel bezit hiervan een "Proef 1e staat" (inv. nr. F.931) die als titel heeft "Vue de Ville" en een gewoon ex. (18/70) van de definitieve staat. (inv. nr. S. III. 80.312).
2. Marijke Suetens, "Jules De Bruycker, laat-romanticus en maniërist" (K.U. Leuven, 1979), blz. 57-58, merkt hierbij op dat De Bruycker het beeld van de "belegerde kerktorens" reeds in zijn oorlogscyclus gebruikt, b.v. in "La Flandre martyre" van 1916 (Oeuvrecatalogus Grég. Le Roy = GLR nr. 59). Ook het motief van de zich vrij bewegende klok is in datzelfde "La Flandre martyre" aanwezig.
3. Dit panoramisch of vogelperspectief vinden we b.v. al terug in de kleine ets "Un croquis" van 1914 (GLR nr. 41) en in "De Sint-Michielsbrug te Gent" van 1920 (GLR nr. 83). Ook "En ville morte", een ets van 1926 (GLR nr. 139), biedt eveneens deze typische blik vanuit de hoogte, alsook de kleine "Kathedraal van Oudenaarde" (sic!) uit hetzelfde jaar 1926 (GLR nr. 137), die echter niet de kerk van Oudenaarde, maar wel de kathedraal van Doornik afbeeldt (een onbegrijpelijke vergissing, die in de De Bruycker-literatuur nog door niemand werd aan-gestipt!).
4. Karel De Clerck, "Kroniek van de strijd voor de vernederlandsing van de Gentse Universiteit" (Gent, Archief RUG, 1985), blz. 205-215.
5. De doedelzakspeler komt ook voor in De Bruyckers oorlogsprent "La Danse macabre" van 1916 (GLR nr. 57) waar het personage de Dood verbeeldt, en duikt ook later nog eens op in de ets "Kermesse (Mendiants)" van 1928 (GLR nr. 153). Dezelfde figuur, en wel in een precies identieke houding als in "Une petite ville nerveuse", is ook aan te treffen op een paar oorlogstekeningen, nl. "Oorlogsvisionen, of De doodsklok" van 1918 (afb. 19 bij G. Chabot, cfr. infra, t.o. blz. 136) en in "Repos des moissonneurs", eveneens van 1918 (verz. Museum Schone Kunsten, Brussel). In 1922 heeft De Bruycker een vergelijkbare Uilenspiegel met doedelzak afgebeeld in een houtsnede (!) als titelprent bij het 2e deel van Charles De Costers "La légende et les aventures d'Uilenspiegel", uitgegeven door Les Editions du Dauphin, Anvers, en Robert Sand, Bruxelles. (Zie afb. 2).
6. G. Chabot, "Jules De Bruycker", in: Kultureel Jaarboek voor de Provincie Oost-Vlaanderen 1963 (Gent, 1964), blz. 152.
7. "Smetse Smee" is een van de "Légendes flamandes" die Charles De Coster in 1858 publiceerde (Paris, Michel Lévy - Brux., Meline). De Coster stelt hem voor als een *Gentse* volksfiguur ("Smetse Smee demourait en la bonne ville de Gand, sur le Quai aux Oignons, vis-à-vis de la

Lys, la belle rivière"). In 1925 (!) verscheen van "Smetse Smee" een uitgave, door Victor Stuyvaert met houtsneden geïllustreerd (Gand, De Vereenigde Invaliden, in-16°, 149 p.). In 1926 verscheen een herdruk van De Costers "Légendes flamandes" in Brussel bij Lamertin. Jules De Bruycker heeft zich voor de ets "Une petite ville nerveuse" (1925/26) dus waarschijnlijk door die Gentse Smetse Smee-uitgave van 1925 laten inspireren. Streuvels' vertaling van De Costers "Vlaamsche Vertellingen" was al in 1918 bij Veen in Amsterdam verschenen. "Smedje Smee" (sic) werd dan in 1942 nog eens apart uitgegeven (Antwerpen, Nederlandsche Boekhandel; Seizoenenreeks nr. 27).

8. Marijke Suetens, a.w., blz. 57.
9. De franstalige katholiek Paul Haert, verwoed tegenstander van "le nationalisme antibelge qui se nomme flamingantisme", probeerde al in 1922, in de brochure "Notes sur l'abolition de l'Université de Gand" (Gent, Philips & De Schaepmeester) om iemand als Jules De Bruycker, "le plus flamand des peintres" uit die Vlaamse hoek weg te halen door hem voor te stellen als iemand die zijn Vlaming-zijn toch niet nodig had om universeel te zijn. Haert schrijft (a.w., blz. 100-102): "Est-ce pour avoir parfait l'oeuvre de Breughel que De Bruycker est un des plus puissants évocateurs? Est-ce pour avoir parlé en flamand, qu'il est porté aux nues en Amérique? [Een allusie op de rondreizende De Bruycker-tentoonstelling in de V.S.A. - Chicago, Detroit, Muskegon, St. Louis, Kansas City en Cincinnati, die er in 1922-1924 ruime belangstelling en sukses oogstte. P.H.] Non, c'est parce qu'il 'sait voir'. Parce qu'il a su observer dans tous les coins du monde. Parce qu'il a peint, de poignante façon, la déchéance ou le malheur des hommes. (...) Eût-il réalisé ceci, si lui même et ses aînés s'étaient bornés, comme en Suisse, à peindre le clocher de leur village, ou s'ils s'étaient exercés à la banale caricature en outrant l'expression courante? De Bruycker est une étoile. Il n'oriente pas une constellation. Il déroge, en cela, à une coutume locale: la spécialité flamande étant, en effet, de faire école. (...) Le secret du peintre, c'est qu'il est l'héritier des maîtres, qui depuis un millénaire, reçoivent leur enseignement des quatre points cardinaux." Of hoe hier Jules De Bruycker misbruikt wordt om te argumenteren dat men het "beperkende" Vlaams maar beter opgeeft... Is Jules De Bruyckers ets over een "Klein nerveus stadje" vier jaar later dààrop een antwoord?
10. Uit Londen teruggekeerd in 1919, schreef De Bruycker aan zijn gewezen mecenas aldaar, de Nederlandse verzamelaar Jakob De Graaff in een ongedateerde brief (april/mei 1920?): "In België is het droevig! Die 5 jaren hebben zoo wat het enthousiasme en de kracht gepletterd en de toestanden staan nog niet klaar. Komen ze nog wel klaar? Wat een verschil met Nederland! En die droeve taalkwestie, die ons zoo tweeslachtig maakt, alors dat we al onze krachten noodig hebben. Gelukkig dat we dromen kunnen! en abstractie van de realiteit kunnen maken."

Dr. Paul HUYS
06.11.1994

DE MOORD OP JACOB VAN ARTEVELDE

Op 17 juli a.s. zal het precies 650 jaar geleden zijn dat Jacob Van Artevelde vermoord werd. Wij dachten er goed aan te doen deze tragische gebeurtenis even terug in herinnering te brengen aan de hand van een artikeltje dat Pierre Kluykens daar destijds over schreef.

Met de gebruikelijke vriendelijke toestemming van de familie Kluykens.

De moord op Jacob van Artevelde, de opperhoofdman van Gent, is gedurende eeuwen, wat zijn drijfveren betreft, een enigma gebleven. Men wist dat hij afgemaakt werd door de trawanten van Geraard Denijs, doch men kende niet eens de juiste datum en evenmin de ware reden van de aanslag op hem die gedurende zovele jaren voor zijn stadsgenoten en voor gans Vlaanderen, de Wijze Man van Gent was geweest.

Er was de ontdekking, een eeuw geleden, van een brief van 19 juli 1345 in het Record Office te Londen nodig, om eindelijk klaarheid te brengen in een zaak die gedurende eeuwen de geschiedschrijvers tot de meest uiteenlopende en tegenstrijdige gissingen en veronderstellingen had geleid. Was van Artevelde gevallen als slachtoffer van een fanatieker, was de moord het gevolg van een persoonlijke vete; was hij vermoord geworden door iemand die handelde uit vaderlandsliefde omdat van Artevelde zijn land had verraden of was die moord het logisch gevolg van een rivaliteit tussen twee lokale politieke partijen?

Na de moord zelve mocht men alles veronderstellen. Van Artevelde had gedurende jaren de politiek van Gent en van de Vlaamse gewesten gedomineerd. Hij was een nationale figuur, de man die openlijk partij had gekozen tegen de koning van Frankrijk, tegen de graaf van Vlaanderen, voor een politiek van neutraliteit, later voor een bondgenootschap met Engeland. Er konden dus duizend en een beweegredenen bestaan aan de grondslag van die moord. Voor de geschiedschrijvers was de opdracht nog zwaarder gemaakt door het feit dat alle stukken en dokumenten over het proces verloren waren gegaan en dat degenen die onmiddellijk na de feiten hun advies of zienswijze neerpelden, alles behalve onpartijdig waren geweest.

Alles was begonnen op 7 oktober 1337 toen Edward III van Engeland verklaarde de rechtmatige koning van Frankrijk te zijn en Filips VI dan ook verzocht de plaats voor hem te ruimen.

Dergelijke ruzies waren al meer tussen koningen ontstaan en het graafschap Vlaanderen had er niet noodzakelijk onder moeten lijden, indien die twist ditmaal geen catastrofale gevolgen voor onze voorouders met zich had gebracht: een eerste gevolg van die oorlog tussen Frankrijk en Engeland - want in die jaren moest het fataal op een oorlog uitdraaien - was dat de graaf van Vlaan-

deren, die gehoorzaamheid verschuldigd was aan de Franse kroon, nu moest uitmaken voor welke Frans koning hij partij zou kiezen. Lodewijk van Nevers aarzelde geen ogenblik, hij schaarde zich aan de zijde van zijn leenheer Philips van Valois.

Het was de eerste maal niet dat de graaf van Vlaanderen openlijk partij koos voor de koning van Frankrijk, doch ditmaal was aan dit bondgenootschap een economisch gevolg verbonden, dat heette: embargo op de wol, en voor Vlaanderen stond zulks gelijk met de economische ondergang: zonder de regelmatige invoer van Engelse wol, moest de zo bloeiende lakennijverheid worden stilgelegd.

De graaf keerde liefst naar het graafschap niet terug, waar dra ellende en werkloosheid heersten.

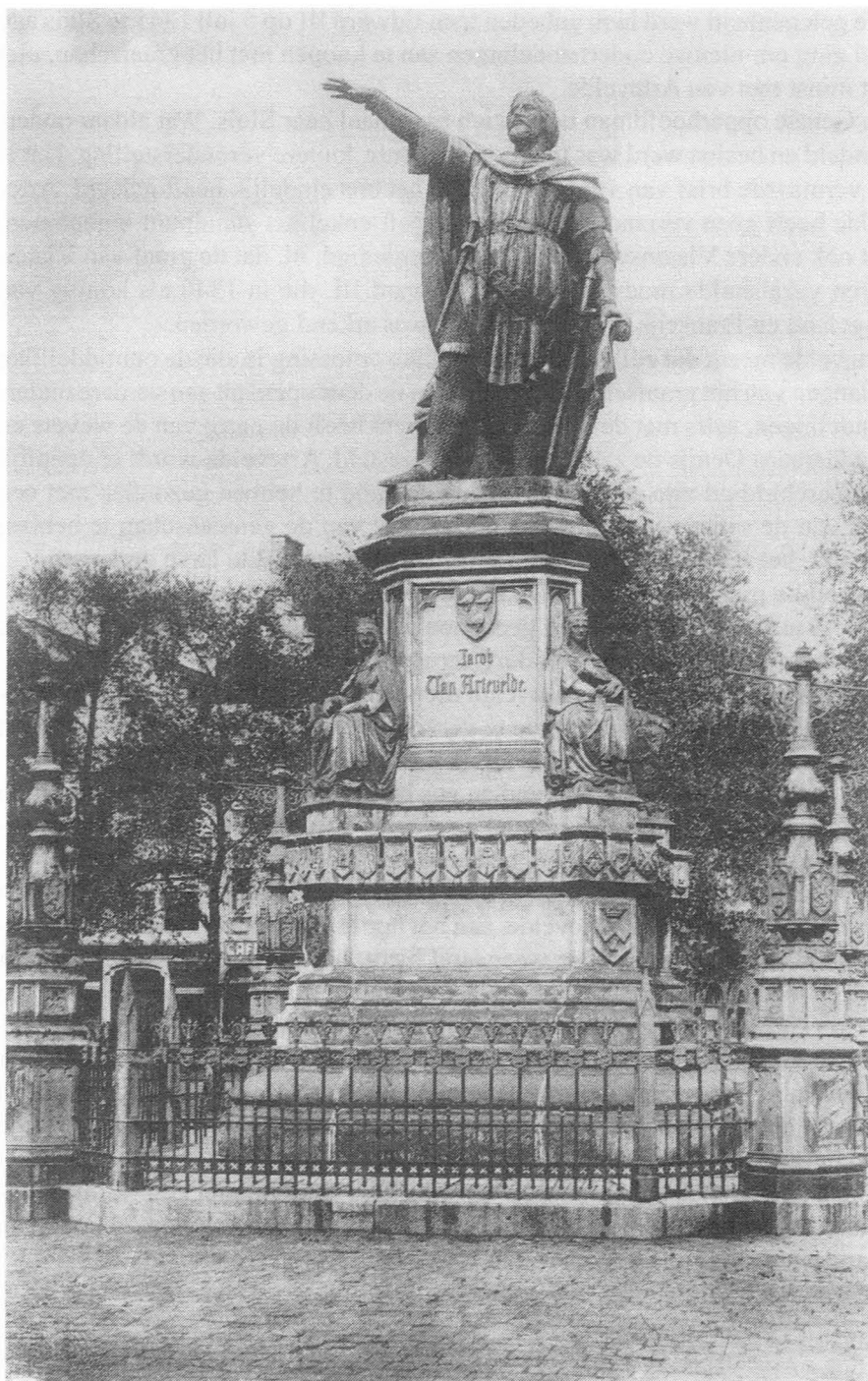
Op 3 januari 1338 kiest Gent zich, zonder de graaf te raadplegen, een nieuw stadsbestuur: vijf hoofdmannen en de dekens van wevers, volders en kleine neringen. De man die het roer in handen heeft is Jacob van Artevelde een afstammeling uit een rijke familie handelaars.

Zijn politiek is aanvankelijk op het sociale gericht, op de werkverschaffing, op het herstel van de economie, maar onmiddellijk ziet hij in dat het niet kan zonder de steun van het graafschap Vlaanderen en de andere graafschappen, zonder openlijk partij te kiezen in de strijd tussen Frankrijk en Engeland.

Een tijdlang kan hij het bolwerken met een politiek van neutraliteit die aanvankelijk lonend is: het was een politiek van realisme die de Vlaamse lakennijverheid redde.

Het was de halstarrige houding van de graaf die geleidelijk Vlaanderen en Gent in het Engels kamp brachten. Het bondgenootschap tussen Edward III en Artevelde is niet zo heilzaam geweest als de neutraliteit, maar Artevelde werd door de omstandigheden gedwongen die weg op te gaan: Edward werd officieel erkend als koning van Frankrijk door de Vlaamse gewesten en gedurende enkele maanden mocht het graafschap zich verheugen in de steun van de koning en een economische bloei van de lakennijverheid, doch eens dat Edward geen onmiddellijk en rechtstreeks belang meer zag in die vriendschap en samenwerking, werd de liefde heel wat koeler en begonnen voor Jacob van Artevelde de moeilijkheden en de aanvallen van zijn tegenstrevers, temeer daar twee van zijn trouwste bondgenoten, de hertog van Brabant en de graaf van Henegouwen, toenadering zochten met de graaf van Vlaanderen en te Gent zelve een zekere Geraard Denijs, destijds uit Vlaanderen verbannen doch teruggeroepen door van Artevelde, het volk begon op te ruien door allerhande beschuldigingen tegen de opperhoofdman te uiten.

Na de Kwade Maandag beging van Artevelde de grove politieke fout Denijs nog meer macht te verlenen; hiermede tekende hij zijn eigen doodvonnis. Denijs, door jaloersheid, afgunst en hoogmoed gedreven, wachtte nu enkel nog op het gunstige ogenblik om zijn rivaal van kant te maken.



Het standbeeld van Jacob Van Artevelde op de Vrijdagmarkt onthuld op 14 september 1863.

Die gelegenheid werd hem geboden toen Edward III op 5 juli 1345 te Sluis aan wal ging om nieuwe onderhandelingen aan te knopen met het graafschap, niet het minst met van Artevelde.

De Gentse opperhoofdman begaf zich tweemaal naar Sluis. Wat aldaar onderhandeld en beslist werd was tot voor een eeuw, loutere veronderstelling. Het is de vermaarde brief van 19 juli 1345, die het ons eindelijk heeft geleerd: Artevelde heeft geen verraad gepleegd; hij heeft enkel het standpunt ingenomen, dat ook andere Vlaamse steden hebben verdedigd, nl. dat de graaf van Vlaanderen vazalshulde moest bieden aan Edward III, die in 1340 als koning van Engeland en Frankrijk door Vlaanderen was erkend geworden.

Artevelde meent dat zulks de enige redelijke oplossing is, die de onmiddellijke belangen van het graafschap waarborgt, en de deur openlaat aan verdere onderhandelingen, zelfs met de graaf, maar in Gent heeft de partij van de wevers en van Geraard Denijs de zaken anders voorgesteld. Artevelde wordt er openlijk van beschuldigd zijn echtgenote naar Engeland te hebben gezonden met een deel van de schat van de stad, zich ten koste van de gemeenschap te hebben verrijkt, het land te verraden door zich door Edward III te laten omkopen.

Dergelijke praatjes vinden gemakkelijk gehoor in een opgehitste massa: Artevelde is te Sluis en Denijs heeft geen moeite om het volk te doen geloven dat de opperhoofdman naar Gent niet durft terugkeren.

Op 17 juli eindelijk neemt Artevelde die weet dat hij de tocht niet zal overleven, het besluit zijn Gentse stede te verwoegen. Met een kleine lijfwacht trekt hij door het Vlaamse land en 's avonds laat komt hij onopgemerkt de stad binnen, doch men heeft hem herkend en pas heeft hij zijn woning die uitgeeft op de Kalandenberg en de Paddenhoek verwoegd of een woedende menigte, aangevoerd door zijn rivaal Denijs, bestormt het gebouw.

De poort wordt met bijlen aan stukken gegooid en de opstandelingen dringen de woning binnen waar Artevelde, aan het hoofd van een twaalftal trouwe dienaren en vrienden heldhaftig weerstand biedt. Hij tracht een laatste maal het volk tot bedaren te brengen, doch een ontketende massa kan naar de stem van het gezond verstand en van de wijsheid niet luisteren. Opgehitst en gefanatiseerd door Denijs verdringt zij het handvol moedige belegerden steeds verder in het huis. Een na een worden zij met de bijl afgeslacht. Artevelde sneuvelt een van de allerlaatsten. "De beulen, schrijft Paul Rogghé in zijn historische roman over de Gentse held, staken en schopten op zijn lijk, dat slap over het stroo en het drek der paarden werd gerold. Toen werd hij met zijn warme wonden en zijn geschonden aangezicht naar de Paddenhoek gesleept, gehoond en bespogen en als een vuile vod uren lang over de straten gedwijd..."

Sic transit gloria mundi!

Pierre KLUYSKENS

HOMMAGE AAN EMIEL POETOU

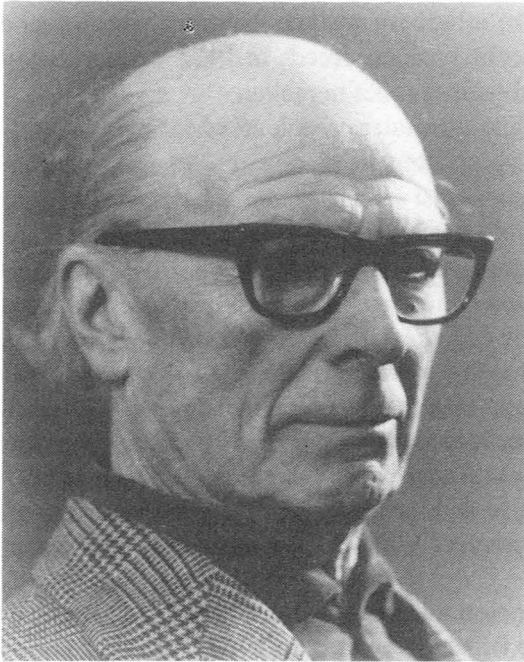


Foto Copyright Studio Claerhout - Gent.

Twintig jaar geleden ruilde Emiel Poetou dit aardse voor het eeuwige bestaan. Als aandenken aan deze Gentse beeldhouwer, nodig ik U uit op een biografische wandeling doorheen een leven van kunst.

Op 6 november 1885 werd Poetou geboren als zoon van Theodor Dominicus Poetou en Sophia Clementina de Landtsheer. Reeds op vroege leeftijd zette hij zijn stappen in de kunst. Vader Poetou had namelijk een moulageatelier waar Emiel hem later zou bijstaan en opvolgen. Van 1895 tot 1898 volgde Poetou avondleergangen aan het Sint Lucasinstituut, waar hij leerde tekenen en boetseren bij Broeder Matthias.

Van 1899 tot 1905 volgde hij lessen boetseren, modelleren en kunstgeschiedenis aan de Koninklijke Academie voor Schone Kunsten te Gent en haalde er in 1905 de eerste prijs modelleren (ex-aequo met Domien Ingels). Hij kreeg er les van Jean Delvin, Jules van Biesbroeck sr. en jr., en Louis van Biesbroeck.

In 1908 haalde Poetou tevens de eerste prijs aan de Koninklijke Academie voor Schone Kunsten te Brussel, waar hij van 1907 tot 1908 les kreeg van o.a. Charles van der Stappen en Victor Rousseau.

Zoals eerder vermeld volgde Poetou, na zijn studies, zijn vader op in het moulageatelier gevestigd in de Stropstraat. Doch ging hij zelfstandig beeldhouwen. Zijn bekwaamheid en artistieke nauwkeurigheid leverde hem in 1912 de Vierjaarlijkse Prijs op voor Beeldhouwkunst bestemd voor oud-leerlingen van de Gentse Academie.

Tijdens de eerste wereldoorlog werd Poetou gemobiliseerd en gekazerneerd in een Antwerps fort en moest met zijn eenheid uitwijken naar Nederland, waar hij ook beeldhouwde. De werken uit deze periode zijn doordrongen van een oorlogsstemming.

Op 24 september 1919 huwde Poetou met Louise van der Straeten, die een bloeiende hoedenzaak "Au Petit Louvre" bezat gelegen op de Hooiaard en op

wiens steun hij kon rekenen toen hij in 1927 besloot de commerciële afdeling van het moulageatelier te sluiten om zich volledig aan de kunst te wijden.

Tijdens de jaren twintig modelleerde Poetou expressionistische madonna's en naakten. Terzelfdertijd creëerde hij religieuze werken, enkele afrikanistische werken, kubistisch-expressionistische naakten. Reeds in 1922 durfde Poetou het aan om een abstract-constructivistisch reliëf te maken.

Langzamerhand werd zijn werk monumentaler en ook steeds abstracter. Hetgeen men kon merken aan de reeks portretten die hij de jaren '30 realiseerde en waarin hij het karakter van de persoon wist weer te geven. Merkwaardig is dat de kunstenaar deze portretten maakte zonder levend model. Hij ging die mensen bekijken tijdens hun werk en zette het beeld vast in zijn hoofd. Zo creëerde hij de portretten van Oscar De Gruyter en Harry van den Heuvel. Menige Gentenaars onder U, zullen alvast bij een theaterbezoek aan onze vernieuwde schouwburg deze twee portretten naar de hand van Poetou reeds opgemerkt hebben. Ze bevinden zich in de hall, langs beide zijden van de trap.

Zijn verbondenheid met de natuur, inspireerde Poetou bij het scheppen van monumentale boomstronken en cactussen, alsook bij "BLOEM IN WORDING", waarin hij op elegante wijze de kracht van het ontluiken voorstelt.

Zijn "RITMES", alsook zijn kleurrijke "VOLUMES", onthullen zijn jonge levenshouding tegenover kunst.

Naast beeldhouwen realiseerde Poetou eveneens enkele medailles en plaketten, o.m. het wapen van de Gentse Rijksuniversiteit. In 1980, achttien jaar nadat hij zijn woonhuis en atelier bouwde in de Cederstraat te Drongen, besliste de Stad Gent om deze straatnaam te veranderen in Emiel Poetoustraat om aldus de naam van deze toch wel bijzondere Gentenaar te vereeuwigen.

Anno 1995, blijft Poetou met zijn gehele oeuvre waarin zijn artistieke bekwaamheid, zijn elegante spitsvondigheid en zijn jonge levenshouding de echte kunstliefhebber fascineren.

Ter gelegenheid van zijn 20-jarig overlijden, worden verschillende herdenkingsmanifestaties voorzien.

Katrien VAN HAUWAERT

(dochter van één van de leden en tevens trouwe lezeres van dit blad Cecile De Braekeleer)

PORTRETTEEN

Edgard Blancquaert (rector RUG)

Staf Bruggen (directeur KNS)

Leon Cnudde (schepen Stad Gent)

Oscar Colbrandt (Kunstschilder)
Arthur de Grootd (prof. RUG)
Oscar de Gruyter (directeur KNS)
Roza de Guchtanaere (feministe)
Filip de Pillecyn (auteur)
Raymond de Tollenaere
Jan Gillis (rector RUG)
Armand Hacquaert (prof. RUG, schepen Stad Gent)
Frans Primo (assistent O. de Gruyter)
Alfred Schoep (prof. RUG)
Stijn Streuvels (auteur)
Achiël Stubbe (kunstcriticus)
Herman Teirlinck (auteur)
Harry van den Heuvel (directeur KNS)
Henry van de Velde (architect, prof. RUG)
Karel van de Woestijne (auteur)
Jef van Durme (musicus)
Prosper van Langendonck (auteur)
Steven van Overmeire (advokaat)
Joris van Severen (Politicus)
Van Welde
August Vermeylen (rector RUG)
Karel Wille

WERKEN IN OPENBAAR KUNSTBEZIT

BELGISCHE STAAT:

- Ritme (hout)
- 3 Elementen (gepolijste brons)
- Naakt (taube-brons)

ARCHIEF EN MUSEUM VAN HET VLAAMSE CULTUURLEVEN, ANTWERPEN:

- Oscar de Gruyter I (brons)
- Herman Teirlinck (gips, steenpatina)
- August Vermeylen (gips, steenpatina)

OPENLUCHTMUSEUM VOOR BEELDHOEWKUNST, ANTWERPEN (MIDDELHEIM):

- Monument Poetou-De Landtsheer (natuursteen)

STUDIO HERMAN TEIRLINCK, ANTWERPEN:

- Herman Teirlinck (plaket, brons)

ECOLE NATIONALE SUPERIEURE DES ARTS VISUELS DE LA CAMBRE, BRUXELLES:

- Henry van de Velde (gips)

KONINKLIJKE NEDERLANDSE SCHOUWBURG, GENT:

- Oscar de Gruyter II (natuursteen)
- Harry van den Heuvel (natuursteen)

KONINKLIJKE ACADEMIE VOOR NEDERLANDSE TAAL- EN LETTERKUNDE, GENT:

- Edgard Blancquaert (goudbrons)

MUSEUM VOOR SCHONE KUNSTEN, GENT:

- Madonna III (brons, beige-groen)
- Oscar de Gruyter III (natuursteen)
- Oscar Colbrandt (natuursteen)

PROVINCIEBESTUUR VAN OOST-VLAANDEREN, GENT:

- Ritme I (brons, goud-zwart)

RIJKSUNIVERSITEIT, GENT:

- August Vermeulen (natuursteen, gips)
- Jan Gillis (brons)
- Wapen (brons)

MUSEUM, RIGA:

- Kop (witte marmer)

BEGRAAFPLAATSEN:

- Gent (Westerbegraafplaats): Roza de Guchtenaere (plaket, brons)
- Gent (Gentbrugge): Monument Dhondt-Dhaenens (natuursteen)
- Gent (Mariakerke): Poetou-Van der Straeten (brons)
- Gent (Campo Santo, Sint-Amandsberg): Filip de Pillecyn (plaket, brons)
- Sint-Niklaas: Jef van Durme (plaket, brons)

TENTOONSTELLINGEN (selectie)

1905: Kunstsalon, Gent

1907: 6de tentoonstelling Kunst en Kennis, Gent

- 1909: 7de tentoonstelling Kunst en Kennis, Gent
 1910: 8ste tentoonstelling Kunst en Kennis, Brussel
 1911: 9de tentoonstelling Kunst en Kennis, Luik
 1921: 12de tentoonstelling Kunst en Kennis, Gent
 1922: 13de tentoonstelling Kunst en Kennis, Gent
 42ste tentoonstelling, Gent
 1924: 15de tentoonstelling Kunst en Kennis, Gent
 1925: 4de salon van religieuze kunst, Antwerpen
 43ste tentoonstelling, Gent
 1931: Boskamp, Bloemendaal (NL)
 1932: Galerie Manteau, Brussel
 1951: Exposition internationale d'art sacré, Roma
 1953: 15 hedendaagse Gentse kunstenaars, Leiden
 1954: Salon Kunst van Heden, Antwerpen
 1954: Openluchttentoonstelling, Heist
 1955: 3de biennale beeldhouwkunst, Middelheimpark, Antwerpen
 1956: Scaldis-tentoonstelling, Tournai, Gent, Antwerpen
 Zuidvlaams kunstsalon, Leupegem
 Paleis voor Schone Kunsten, Brussel
 1957: Industrie et métiers d'art, Namur
 4de biennale beeldhouwkunst, Middelheimpark, Antwerpen
 Festival Paris-Bruxelles, Paris
 Openluchttentoonstelling, park gemeentehuis, Gentbrugge
 Openluchttentoonstelling, Dudenpark, Vorst
 1958: Openluchttentoonstelling, Bree
 L'Art et Travail, Charleroi
 Openluchttentoonstelling, Erasmushuis, Anderlecht
 1965: Openluchttentoonstelling, kasteel Ooidonk, Bachte-Maria-Lerne
 51ste salon voor schone kunsten, Gent (hulde 80ste verjaardag)
 Floralien, Gent
 1967: Openluchttentoonstelling, stadspark, Sint-Niklaas
 1970: Floralien, Gent
 Ouderdomsdekens der Gentse artiesten (†M. Sys), galerie Murez, Mariakerke
 1972: Galerie Plus-Kern, Gent
 1973: Openstelling domein Claeys-Bouüaert, Mariakerke
 Kultureel weekend, gemeentehuis, Wondelgem
 1975: In memoriam-tentoonstelling, galerie Vyncke-Van Eyck, Gent
 1980: 5 beeldhouwers in het park, Middelheim, Antwerpen
 1983: Salon des Nations, Paris
 Grafarchitectuur, Try, Gent
 Kasteel Claeys-Bouüaert, Mariakerke
 Art Expo, Dallas (Texas)

1984: Arts 84, Paris

Art Expo, New York

Centre international d'Art contemporain, Paris

Oriëntalisten en afrikanisten in de Belgische Kunst, 19de en 20ste eeuw,
ASLK, Brussel

1985: Laforet-museum, Tokyo

Gent in de oorlogsjaren, Museum A. Vander Haeghen, Gent

Linea '85 (reconstructie atelier)

Een toren voor boeken, Gent

DE "PUNTFABRIEK"

Hoeveel duizenden Gentenaars hebben daar niet gewerkt en sommigen zelfs heel hun leven gesleten?

Wij vermoeden dat slechts weinige van onze lezers de historiek van dit bedrijf kennen dat door de Gentenaars ook wel "De Clouterieje" genoemd werd.

Veel werd daarover niet gepubliceerd, sporadisch eens een krantenartikeltje en onlangs een hoofdstukje in het boek "Gentbrugge. Acht Eeuwen Geschiedenis."

Wij dachten dat het misschien de moeite kon lonen eens een résumé te maken van wat er over dit bedrijf bekend is, destemee omdat wij heel interessante inlichtingen daaromtrent ontvingen van de achterkleinzoon van de stichter, ons lid Kolonel b.d. André Pernot.

Aan de basis van dit bedrijf ligt de Fransman Adolphe Pernot, geboren te Chalvraigne (Haut-Marne). Deze fabrikant van "benen knoppen" was in Gent beland en trouwde hier met ene Minne. U weet wel, een afstammeling van een van de 4 hier regerende vleeshouwersgeslachten: Minne, Van Melle, Van Loo en Deynoot.

In 1839 installeerde Adolphe Pernot zijn eerste machine om nagels te maken op het Nieuwland. De firma heette toen Pernot-Minne en de initialen PM waren zo een beetje het fabrieksmerk.

Met de hulp van Louis Carels slaagde Pernot er in zijn machines merkkelijk te verbeteren en in 1842 had hij 6 zelfgebouwde nagelmachines. In 1848 stelde hij reeds 11 mensen te werk. De uitbreiding van het bedrijf maakte een verhuis noodzakelijk en in 1851 kwam er een fabriekje nabij de Minnemeersbrug. Er kwam een stoommachine van 25 PK en er kwamen 4 machines bij voor het vervaardigen van klinknagels. Leverancier: het Huis Carels.

Het nodige materiaal voor de fabricatie van de nagels en rivetten, de getrokken

draad dus, kwam van Luik en Engeland, maar de ondernemende Pernot vond dat hij dat evengoed zelf kon maken en in 1860 werden er 14 bobijnen opgesteld om zelf draad te trekken.

In 1867 verhuisde de firma Pernot-Minne naar de oude bougiefabriek De Corte in Gentbrugge en breidde er zich verder uit. Er waren dan reeds 15 nagelmachines, 4 rivetmachines, 3 gloeiovens en een draadverzinkerij van 10 bobijnen. De energie werd geleverd door een stoommachine van 110 PK en er waren 30 arbeiders tewerkgesteld.

In 1891 overlijdt de stichter Adolphe Pernot. Dat hij een sociaalvoelend mens moet geweest zijn moge blijken uit de misschien wat naïeve grafrede (die wij hier reproduceren) die uitgesproken werd door een afgevaardigde van de 75 arbeiders die er toen werkten.

Op 30 juni 1892 werd het bedrijf omgezet in een naamloze vennootschap de S.A. Clouterie et Têfilerie des Flandres. Aandeelhouders waren G. Carels, Leon Tertzweil, J. Dierman, H. Drory, E. Van Ceulebroeck, Mevr. Praet-Pernot.

De fabriek werd bijna volledig afgebroken en op een rationele manier heropgebouwd, vergroot, gemoderniseerd. Dit alles onder het dynamisch beleid van Leon Tertzweil. Het is dus niet voor niets dat er in Gentbrugge een laan naar hem genoemd werd.

Tertzweil had 28 jaar de leiding van het bedrijf, tot aan zijn dood in 1920. In het begin van deze eeuw had hij de assistentie gekregen van J. Delori.

In 1906 kwam er een nauwe samenwerking met de S.A. des Clouteries Ad. Otlet te Fontain-l'Évêque. De fabriek bleef maar uitbreiden, nieuwe gronden werden aangekocht, enerzijds tot aan de Schelde, anderzijds tot aan de spoorweg. Er werden 2 stoomturbines van 1.400 PK geplaatst. (De eersten in Gent!) Men begon met het vervaardigen van platte draad en er werd een boutenfabriek opgericht.

Bij het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog bedroeg de jaarlijkse productie van beide fabrieken 60.000 ton en er werden 1.000 mensen tewerkgesteld.

In 1914 werd het bedrijf "beschlagname" en er kwam een "Militaire Drahtfabrik" waarin onder Duitse leiding Franse en Russische krijgsgevangenen werden tewerkgesteld. De meestergasten en bedienden waren Duitsers. Na de Vrede van Brest-Litovsk tussen Duitsland en Rusland werden de Russische krijgsgevangenen naar huis gestuurd en vervangen door vroegere Belgische werklieden die opgeëist werden.

Na de Wapenstilstand van 1918 zou het nog tot maart 1919 duren vooraleer de fabriek opnieuw kon starten met 170 arbeiders. Zowel de productie als het personeelsbestand kende zeer vlug opnieuw een uitbreiding.

Na de dood van Leon Tertzweil werd de algemene leiding waargenomen door J. Delori.

Den onverkiddelelijken dood. Die zonder mēerwozen
zjine zeis maar immer rondzwaait heeft
wegmaakt en der voorbeeldigste en innigste
bedoeners des werkruoms getroffen!

Alzen alom gezocht patroon Mijnsheer
Alolo Gph Permet is niet meer.

'E Is dus met het hart vol dwefheid, stat ik hier
opden beoord. van dit akkig graf in naam mijner
mīnden en werkgezellen en laatste raarwot Rom.
toeroepen aan onzen diepbetreunden meester.

Ik acht het gansch overloedig de den levensloop
van den afgestorvene oep. te schetsen. Et ken van ons
weet, hoe hij immer werkte, om zjine nijverheidsgesticht
uit te breiden, en doordoor welstand en geluke aan
zjine kinderen, seroelwinning aan zjine stadrijke
werklieden te verschaffen.

Hoe hij door zjine rechtzinnig eerlijken en opgerisend.
Karakter, steeds de achting van alle zjine
medeburgers oep. droog; en voornamelijke met welke oenwege
hij steeds het welzijn zjiner onderhuisrijen betrachtte.

Hoe fier was hij toen hij zjine werklieden met een
goed loon huisvourts zag keeren.

In hoereke werkersfamilien heeft hij niet
betrekkelijken welstand en geluke gebracht.

En leenij's daarvoor zijn de heilrijke werksleden die sinds
20-30 ja 40 jaren onafgebroken in zijnen dienst
hebben geweest.

Voor ons was den Heer Fernut een echte weldoener,
ja voor ons diep betreunden meester hebt gij nog
veel te vroegtijdig het tegenwoordige leven met het
eeuwig verwisseld.

Waarom mochten wij het geluk niet hebben Mo
nog lange jaren als een vader en weldoener te beminnen?

Waarom was het Mo niet toegelaten nog menige
jaren medelie werken aan het geluk voor kinderen en
kleinkinderen?

Op alle deze vragen moeten wij ongelukkiglijk het
antwoord schuldig blijven. Vandaag wij ons dus het
hoofd en onderwerpen wij ons aan de ondoorbrekende
bestuiteren der voorzichtigheid, en sterften wij een traan
op het stille gezicht van dengene die ons immer lief had,
en wiens aandenken ons immer zal bij blijven.

Heest zacht, waarde meester en geniet in vrie
het loon welke voorbehouden is aan dengene die hier op
aarde goed gedaan hebben.

Bij het nederleggen dezès rouwkrans roep ik Mo,
diep betreunden meester, in naam van alle mijn verhoegellen
een laatste en treurig vaarwel toe, en witten terens daardoor
en blijk van oprechte onafgebroken oetrouwing brengen aan de
nageslachtens van dengene welke ons steeds met goed
overladen heeft.

Vaarwel betreunde meester Vaarwel

Ten einde de bevoorrading van de nodige grondstoffen te verzekeren werd er in 1922 een overeenkomst van gemeenschappelijke belangen afgesloten met de Luxemburgse ARBED en er werd een participatie genomen in een 4-tal bedrijven uit dezelfde sector.

De "Clouterie et Tréfilerie des Flandres" verdween in 1953, ze werd geabsorbeerd door ARBED. Het vervolg is een gekend liedje: men moest saneren om te kunnen concurreren op de internationale markt, personeel moest afvloeien, verschillende afdelingen werden afgeschaft, etc.

De "Puntfabriek" is nog altijd een naam die familiair in de oren klinkt, maar het is al lang dat er in Gent geen nagels meer gemaakt worden.

Hugo COLLUMBIEN

HET VOLKSBLAZOEN VAN GENT

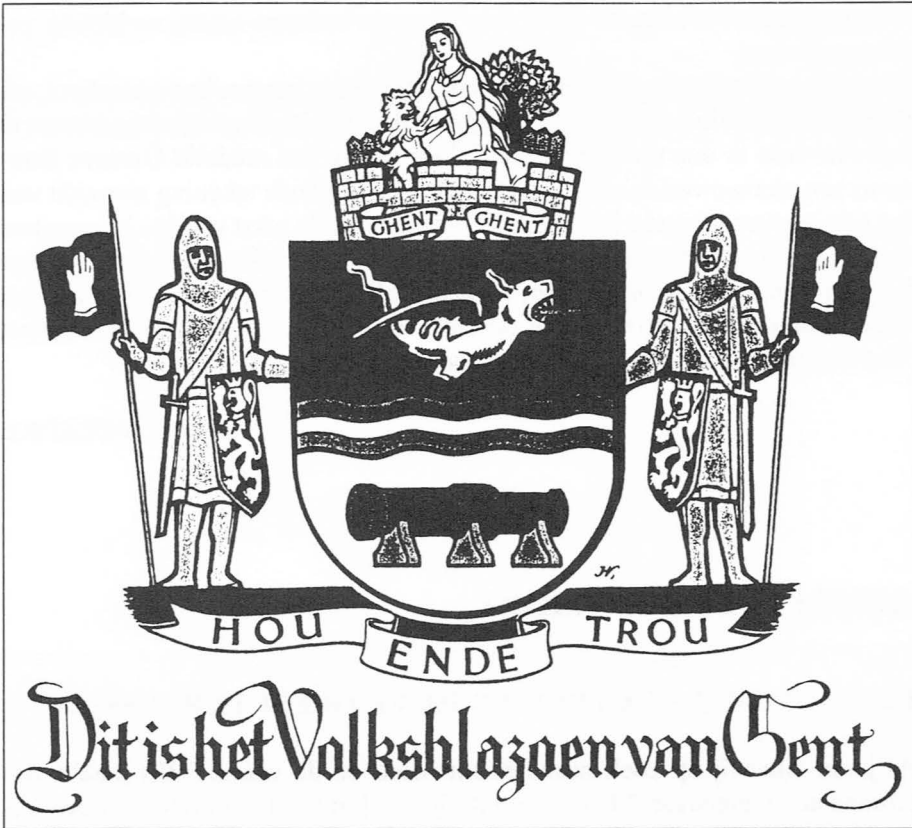
Over een volle bladzijde van de "Streekkrant" verschijnt wekelijks in de donderdaagse uitgave de "Mededelingen van de Stad Gent".

In de uitgave van 9 februari 1995 ging een klein artikel over "Stadhuis verrijkt met kunstglasraam". Hierbij werd geschreven dat Adriaan Geysen, kunstglazenier bij de Technische Dienst Gebouwen, onlangs glas-in-loodramen had geplaatst in de gang van de Gemeenteraadszaal. Een foto erbij illustreerde dit.

Onder een andere foto van een glas-in-loodraam in het Stadhuis, verbeeldend het Volksblazoen van Gent, werd vermeld dat dit eveneens van de hand was van hogervermelde Geysen.

In de Mededelingen van de Stad Gent dd. 2 maart 1995 kwam er een "Rechtzetting i.v.m. glasraam in stadhuis". Daarin werd gezegd dat de informatie over het glas-in-loodraam met erop het Volksblazoen van Gent foutief was. Het glasraam werd wel gemonteerd door Geysen, doch ontwerp en tekening waren van het kunstatelier van Olivier Ganton. Het werk werd rond 1954 verwezenlijkt in opdracht van de Technische Dienst Gebouwen van de Stad Gent.

Er valt niet aan te twijfelen dat dit kunstig glasraam gemaakt geweest is door Ganton en geplaatst door Geysen. Aan de tekening ook niet. Maar het ontwerp is een andere zaak, en hiervoor verwijzen wij naar "Ghendtsche Tydinghen" - 1e jaargang - nr. 4 - p. 49. Daarin werd het Volksblazoen van Gent voorgesteld door wijlen Gaston Hebbelynck. Hieruit leren wij dat het blazoen werd getekend door Herman Verbaere, zoals ook blijkt uit zijn monogram en hoogst waarschijnlijk werd dit geïnspireerd door advocaat Jozef Vermeulen, de Gentse schepen van folklore, zoals hij genoemd werd, die ten ander de erbij horende



Ontwerp van Herman Verbaere.



Glasraam in het Stadhuis.

uitleg schreef. Het blazen werd door Herman Verbaere keurig en kleurig gelithografieërd.

De prent werd als oefening gedrukt in de Stedelijke Jongensberoepsschool, afdeling Boekdrukunst, te Gent. Aangezien de tekening te groot was om toen te reproduceren in ons tijdschrift, werd door wijlen ons medelid Gustave Rouquart een nieuwe verkleinde, maar zeer goedgelijkende tekening gemaakt van het origineel en afzonderlijk afgedrukt samen met de tekst van Jos Vermeulen. Hierbij geven wij deze keer een ook ietwat verkleinde afdruk van het origineel ontwerp van de hand van Herman Verbaere, alsmede een foto van het glasraam in het stadhuis. De foto werd ons bereidwillig ter hand gesteld door de Dienst Voorlichting van de Stad Gent, waarvoor onze dank.

André VERBEKE

GENT ELDERS ONTMOET

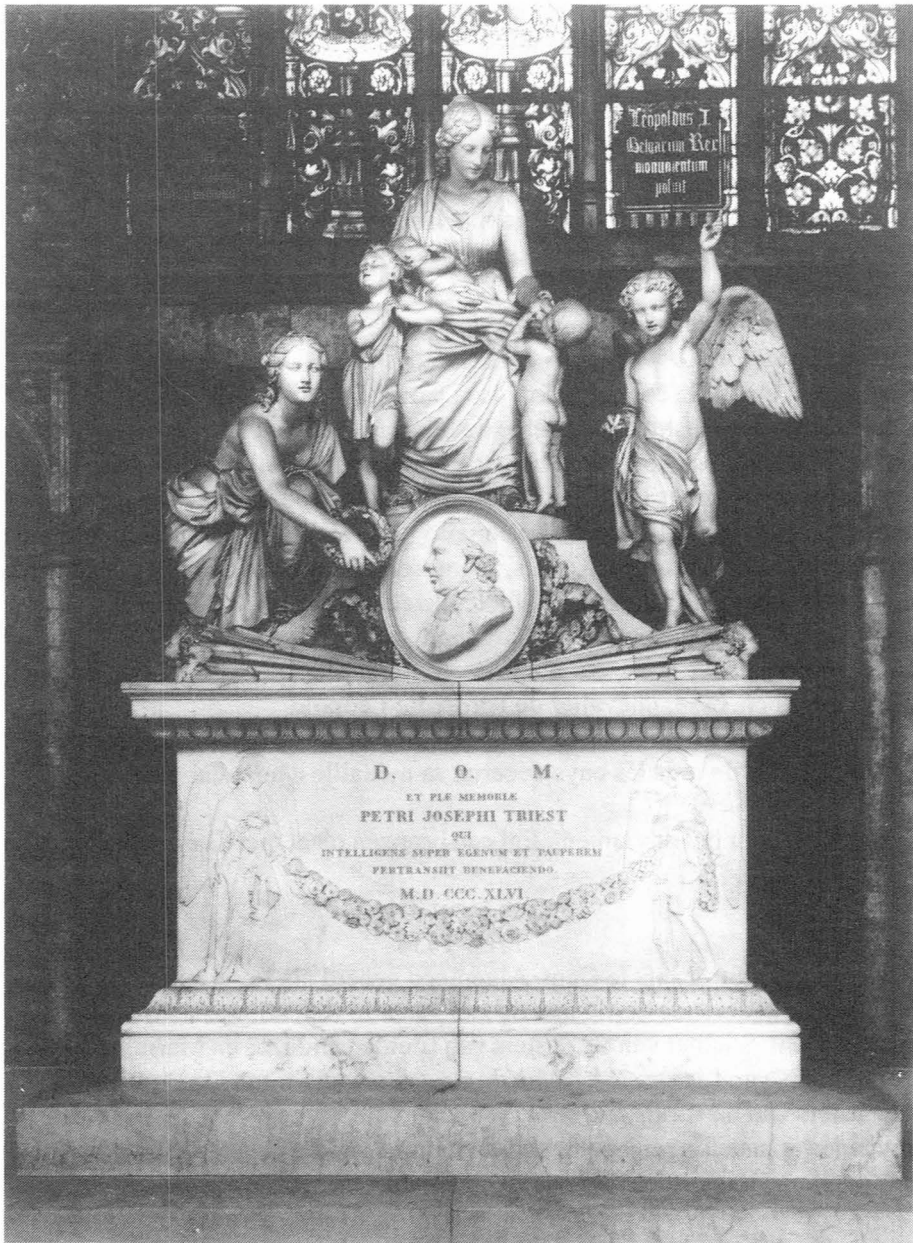
HET MONUMENT VAN PETRUS JOZEF TRIEST TE BRUSSEL

Al jaren zijn wij op zoek naar het antwoord op de vraag: "Wat maakt van iemand een Gentenaar?" Is het omdat hij of zij in Gent geboren is, er een bepaalde tijd woont of werkt of gewoonweg omdat hij of zij zich Gentenaar voelt? Geeft toe, het antwoord is niet eenvoudig. Wanneer er iemand is die moeilijk onder de noemer van een stad of een gemeente kan geplaatst worden, dan komt beslist kanunnik Petrus Jozef Triest daarvoor in aanmerking. Na zijn geboorte te Brussel op 31 augustus 1760 en zijn eerste opleiding in diezelfde stad, omzwerfde hij een groot deel van het Vlaanderen. Uiteindelijk belandde hij via Lovendegem te Gent.

Niemand zal echter in twijfel trekken dat het zwaartepunt van het levenswerk van kanunnik Triest zich te Gent situeerde. Getuigt het dan van chauvinisme wanneer we hem een plaatsje geven in de galerij van Bekende Gentenaars? Wij denken in ieder geval van niet.

Het is niet onze bedoeling hier de figuur P.J. Triest te beschrijven. De geïnteresseerden verwijzen we naar de beknopte bibliografie.

Waar we hier wel even willen bij stilstaan is het feit dat de geboortestad van kanunnik Triest, de stad Brussel, hem blijkbaar na zijn overlijden - op 24 juni 1836 - niet vergat. In één van de zuidelijke kapellen van de Sint-Michielskathedraal werd een prachtig monument opgetrokken ter nagedachtenis van de verdienstelijke kanunnik (zie foto). Het werd vervaardigd uit witte marmer en is voorzien van een portretmedaillon.



Monument Petrus Jozef Triest in de St.-Michielskathedraal te Brussel. Copyright A.C.L. Foto nr. 24141.

Daarnaast werd tegen de westelijke muur van de kapel een witmarmeren plaat bevestigd met daarop volgende tekst:

Pierre Joseph Triest.

Chanoine de la Cathedrale de St. Bavon à Gand.

Naquit à Bruxelles, le 31 Août 1760.

Nommé en 1830 curé à Lovendegem (Flandre-Orientale).

Il y jeta les fondements de l'institution des Soeurs de la Charité de Jésus et de Marie.

Dont le siège fut définitivement fixé à Gand le 30 juillet 1805.

Le 7 novembre 1810 il fonda l'institution des Frères de la Charité.

En 1822, il établit la congrégation des Dames de la Charité Maternelle.

En 1825, il crea l'institut des Frères de St. Jean de Dieu.

En 1835, il organisa la communauté des Soeurs de l'Enfance de Jesus.

Il mourut pieusement le 24 juin 1836 à Gand, centre de toutes ses créations charitables, où la confiance de ses concitoyens l'avait fait nommer membre de la commission des hospices civils, membre de la commission administrative des prisons, de celle du Mont-de-Piété, de celle de l'atelier de charité.

Apprécié en Belgique comme à l'étranger.

Le chanoine Triest avait été nommé en 1818, chevalier de l'ordre du Lion Belgique, et en 1834, chevalier de l'ordre de Léopold.

En 1835, la société de Montyon et Franklin, fondée à Paris pour glorifier les hommes utiles de tous les pays décerna sa médaille d'honneur a celui.

In de vloer, voor het monument, ligt een bronzen plaat met daarop de volgende tekst:

Petrus Jozef Triest.

1760-1836

Kanunnik van St.-Baafs te Gent. Algemeen geëerd als Belgische Vincentius à Paulo. Was gedurende dertig jaar de ziel van alle weldadige ondernemingen in de Stad Gent. Stichter van de Zusters van Liefde van Jezus en Maria. 1803. Van de Broeders van Liefde. 1807. Van de Broeders van St. Jan De Deo. 1803. Van de Zusters van de Kindsheid Jesu. 1835. Richtte in zes provinciën van het rijk zevendertig instellingen op voor opvoeding en onderricht van de jeugd, vijftendertig tehuizen voor de zorg van zieken en ouden van dagen.

David MAES

BEKNOPTE BIBLIOGRAFIE

- De Meester J.: Kanunnik Petrus Jozef Triest, in: Ghendtsche Tydinghen, 1977, nr. 6, p. 286/291.

- De Buck Ronald: Gentse Memoriedagen, in: Ghendtsche Tydinghen, 1994, nr. 3, p. 184.
- Van Den Bossche Johan: Het Kloosterke van Liefde. 75 jaar verpleegkunde, p. 7. Gent, 1984.
- Boerrichter Edesius en De Grauwe Jan: Meerhem, toen en nu, p. 72 e.v., Gent, 1991.
- Coppejans-Desmedt Hilda en Huyghebaert Jozef: Het departement van de Schelde, in: het driemaandelijks tijdschrift van het Gemeentekrediet van België, 1988, nr. 164, p. 164.
- Cloet Michel, Collin Ludo, Boudens Robrecht: Het Bisdom Gent. Vier eeuwen geschiedenis. Gent 1991.

DE VOLGENDE BIJDRAGE ONTVINGEN WIJ VAN MEVROUW SUZANNE JANSSENS

Toen ik gegevens verzamelde voor mijn boek "In het openluchtmuseum te Gent, de Arteveldestad" heb ik niet gewacht tot ik Gent elders ontmoette. Ik ben "Gent elders" zelf een eindje tegemoet gegaan! Stilletjesaan beginnen de herinneringen te vervagen, doch er blijven er nog voldoende voor dit korte relaas. Toen mijn boek reeds in druk was ontdekte ik een standbeeld ten voeten uit van graaf Paul de Smet de Naeyer te Wenduine (gemeente De Haan). Op het Jan Jacobsplein te Brussel staat een monument ter herinnering aan de slachtoffers van het eerste Belgische Schoolschip "Comte de Smet de Naeyer" vergaan op 19.4.1906. Een "Bron der Geknielden" zag ik te Brussel, in de tuin van Kamer en Senaat. Een wit marmeren "Bron der Geknielden", doch met slechts vier jongelingen, daar pas één beeld gebroken was, stond in het Folkwangmuseum te Essen (Duitsland). Langs de Brugse straten staan twee verschillende standbeelden van Jan van Eyck. Te Grevelingen (Frankrijk), aan de oude "Pont Vauban" meldt een gedenksteen ons het trieste autocarongeval, dat aan een groep Gantoisesupporters overkwam op Pinksterzondag in 1952. In het Museum van Centraal Afrika te Tervuren zag ik de borstbeelden van de gebroeders Vandevelde. In de Sint-Michiels en Sint-Goedele te Brussel kon ik het praalgraf van kanunnik Petrus Josephus Triest niet bewonderen vermits grootse restauratiewerken aan de gang waren in de kerk. Een bezoek aan studieprefect Hubert Demoor, auteur van het boek "Flitsen uit de geschiedenis van het Koninklijk Atheneum voor jongens te Gent" heeft mij diep ontroerd, toen ik in een hoek van zijn bureau in het Atheneum te Veurne een gehele muur volgeplakt zag met zichtjes van Gent. Sindsdien heb ik het dubbel en dik gewaardeerd nog steeds te Gent te wonen! Een daguitstap vanuit Nice liet mij niet toe tijdens een flitsbezoek aan Saint-Raphaël (Frankrijk) onze "Stenen man van het Belfort" te gaan bewonderen op de "Square de Gand" aldaar. Graag was ik naar het oorspronkelijk standbeeld van Pieter van Gent, staande in de "Calle de Gante" te Mexico-City, het reusachtige "Vrijheidsmonument" te Buenos Aires (Argentinië) van de hand van Julius Lagae, wiens beeldhouwwerk "Boete" ons Citadelpark siert en de beelden van Keizer Karel, waarvan ons standbeeld een kopie is, gaan kijken. Het heeft niet mogen zijn...

HET LAATSTE WOORD VAN DE QUIZMASTER

Na zo'n moeilijke puzzel is het verstaanbaar dat er heel wat commentaar naar mijn hoofd werd geslingerd, ik weet nu hoe de Franse adel zich in de 18de eeuw voelde: onthoofd.

Het woord kwartierstaat werd bewust niet gebruikt, daar men in verschillende woordenboeken er de volgende uitleg aan geeft: *tabel van kwartieren*. Bij kwartieren leest men: vierendeel, 1/4 duim of cm., vierde deel van een uur, helft van het voorste of achterste deel van een slachtdier, deel van een uier, schijngestalte van de maan, gekwartileerd wapenschild, stamdeel, wachter van een schip, onderdeel van een gewest of land, wijk en verblijfplaats van een militair. Iemand die met deze term niet bekend is en wil meedoen aan de puzzel, weet totaal niet wat van hem verwacht wordt. Onder het woord "roots" zal iedereen verstaan de herkomst, de voorvaderen van een persoon.

Wat de eerste vraag betreft moet ik mededelen dat volgens de Vlaamse vereniging voor Familiekunde (1) zowel de "Cotonnière des Flandres" als de huidige Rijkswachtkazerne op de plaats staan van het verdwenen kasteel der Van Vaernewijcks. Daar het eerste gebouw verdwenen is, is het verstaanbaar dat naar het gebouw dat thans - dit wil zeggen heden - prijkt op deze plaats de Rijkswachtkazerne gevraagd werd. Dhr. De Decker was kwaad omdat we in onze inleiding en slot verwijzen naar Vilain XIII en er geen enkele vraag gesteld werd over deze familie. Wel mijnheer U kent nu ook een spreuk bij. In (Franstalige) nobele kringen is er een gezegde dat al wie tot de Gentse adel behoort triestig (Triest), beestachtig (Bette) ofwel gemeen (Vilain) moet zijn. Alhoewel er veel meer adellijke Gentse families zijn, worden deze drie telkens samen vermeld.

Inderdaad werd Vijt begraven - en waarschijnlijk ook zijn zoon Joos, de opdrachtgever van het Lam Gods - in het Chartreuseklooster Rooigem. Mevrouw Wauters-D'Haen vraagt zich af waarom niet voor de Vijtkapel in de kathedraal werd geopteerd. Gelukkig werd niet voor deze keuze geopteerd, daardoor kon de sepulture van Hubert van Eyck en zijn zuster in de kathedraal geplaatst worden. Uit ervaring kende mevr. Vanderhaeghen reeds het bestaan van het valse gildeboek der schildersgilde en met Jan van der Meeren schoot ze dan ook in de roos van vraag 5. Ze merkt wel op dat er zoveel hypothesen bestaan over het auteurschap van de Gentse Calvaritriптиek door de verschillende kunsthistorici "dat ze haar latijn er bij verloor". Ik heb nog nooit een juistere uitspraak gehoord. De eerste uitgebreide studie gepubliceerd over de Vlaamse primitieven dateert uit de jaren '20. Het was dan nog een Duitser Friedländer die dit verwezenlijkte. De tweede grote baanbreker was een Amerikaan Panofsky, wiens

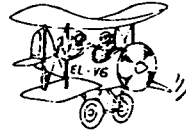
1. O.l.v. J. Bueselinck, genealogie en heraldiek in Vlaanderen, cat. St.-Pietersabdij 3-26/3/1967, blz. 1.

Early Netherlandish Painting verscheen in 1947-1948. Dit wil zeggen dat we eigenlijk met een vrij jong gebaseerde wetenschap te maken hebben, die wel een vlugge evolutie kende. Op 50 jaar tijd zien we dan ook dat schilderijen die vroeger nog aan de meester zelf werden toegeschreven, thans mogelijks op naam staan van een epigoon of een tijdgenoot. Ze merkt verder terecht op "Hoe kan een gewoon mens er nu nog uit wijsgeraken?". Wel mevrouw, neem aan, de experten geraken er soms ook niet wijs uit. Verder schrijft ze "sommige kunst-kenners zijn het helemaal niet eens met de vereenzelviging van Joos van Wassenhove met Justus van Gent". Wat dat betreft is alles in kannen en kruiken. De identificatie met Joos Walterson van Gent kan men verlaten, daar deze een wever was en geen schilder. Ook de vereenzelviging met de schilder Joos van Ravenstein kan men verwerpen, daar deze een Duitser was. Waarschijnlijk was onze Joos van Wassenhove, alias Justus van Gent, zelfs geen Gentenaar. De naam van Wassenhove treffen we in de 1ste helft van de 15de eeuw niet te Gent aan, maar wel te Antwerpen (waar we de toponiemen Wassenhove-Massenhove kennen) waar Joos van Wassenhove reeds in 1460 werkzaam was. Pas vier jaar later vinden we hem terug in de Gentse schildernering. En voor dhr. De Smul en de andere deelnemers was het wel zeer leerrijk, maar "P.S. voor mij mag het volgend jaar iets eenvoudiger". Wel we beloven U met een nobel hart en een edel voornemen, dat wij er REKENING zullen mee houden. Ik ben er van ingekwartierd.

De nog steeds "geachte" QUIZMASTER

GENSCHEN WOORDE EN UITDRUKKINGEN
Deel XXIV

kaak, kaak,
nen twiedekker!



Bijien geschert...
en oetiekend deur

Eddy Levis & Gill. Van Geert

Komde gij uuk noar de tseefkesschoole?

Syn.: "Nonnekeschoole, paterschoole": katholieke school. Zie ook hoger plaat 38: "Vie van de tseeve".

Ge weet veel mier oas ge tussche de regels leest

Je weet veel meer als je datgene begrijpt wat niet expliciet in de tekst staat, maar er door gesuggereerd wordt.

Ze zal wel putses zieke mee zijn pensioen

Syn.: "Ze zal wel pitesse pieesse mee zijn pensioen": ze geeft zijn pensioen goed uit, ze neemt het er van. Ook nog: "Ze zulle mee mijn geld gien putses pies-

se": Ik zal na mijn dood geen geld nalaten, zodat het door de erfgenamen niet verkwest zou kunnen worden, o.a. door veel te eten of te drinken.

CROMMELYNCK: "... Ha, Clara, ge wil mij uurkes opzette! 't Es wel te zien dadde mij moar gepakt 'n hêt veur mijn kluiten, moar oas ge miént mee mijn cens noar mijnen duud pitesse te pisse, zijde luulek mis, zijde luulek mis!... ("Oe èwer oe zotter", p. 26).

Zijde uitgeslidderd?

"Sliddere" of "uitsliddere" is uitglijden. Zo zegt men: "Hij slidderdege over een bananeschelle".



Komde gij vuk naar de seefresschoole?

Ge weet veel mier oes ge tussche de regels Leest...

Ze zal wel putses zieke mee zijn pensioen

mijn peer es verschoote...

zijd uitgeslidderd!

Ik sprong uit mijn vel van colirre.

Gy zul qienet ewen top schirre...

Ge zy my bezig mee vermussche.

'k Sprong uit mijn vel van colirre

Syn.: " 'k Stonde te danse van klirre; 'k was opgeveeze van colirre; 'k spuwdege bloed van colirre: 'k hoa een overluupende colirre; 'k schoote nu toch in een colirre van alle (d'helsche) duuvels; 't was gelijk da'k den duuvel (de bieste) an 't schirre was; 'k schoote nu toch in een Fransche (Spoansche) colirre; 'k steldege mij in colirre; 'k was in een colirre om te stírve; 'k zage zwart van colirre; 'k wierde zuu colirreg of ne koater die zijn stírt verbrand hee; 'k wierde mij nu toch coleriek": buiten zichzelf zijn van woede.

Ge zij mij bezig mee vermuusche

Syn.: Ze loat heur vermuusche": vermorsen, bederven, verprutsen. "Ulder loate vermuusche" wordt gezegd van meisjes wanneer ze zich veel laten kussen en vastnemen. Ze werden dan vaak door andere jongens niet meer "au sérieux" genomen en als "lochte sigare" of "afgelekten boterham" bestempeld. (Zie uitleg bij plaat 16: "Ge keun koeke bakken op heur gat").

Mijn poer es verschote

Syn.: "Al zijn poer verschiete; 't poer es ter uit": zijn krachten verspillen, kwijt zijn.

Ge zul gienen êwen top schirre

Syn.: "Der zit gien dijement in diene gast; hij gedijt nie goe; 't es moar ne gloazene": hij groeit niet goed op, hij is wat ziekelijk, hij zal niet êwd worde. " 'k Zie hem nie lank te leeve; hij zit in een slecht vel; hij es moar d'uuge toe te duwe (knijpe)": bijzonder zwak en ziekelijk zijn.

Ook: "Da kind malingert": is ziekelijk. <Fr.: maligne: kwaadaardig. " 't Es een tier kind; 't es ne kruipelijnk; 't es een tiere opscheute."

GENTSE MEMORIEDAGEN: 4-5 FEBRUARI

4 februari 1561:

Iemands neus afbijten zou u tegenwoordig hoogstens een paar maanden verblijf in de Nieuwe Wandeling kosten, maar vroeger hielden de rechters er een andere mening op na: "Den IVden sporcle (was een man) ghegeeselt totten bloede en ghebannen XII jaer uter vrijheyt ende pandynghe deser stede, omme dat hij ende sijne huusvrauwe eene jonghe dochtere heuren neuse afghesneden hadden" (MEMORIEBOEK).

4 februari 1651:

Bisschop Triest sticht het "Werk der Twaalf Hemden", "...om den nood te helpen lenigen van de armen te Gent...". Daartoe bezet hij een erfelijke rente van 50 pond groten per jaar. Met dat inkomen zullen op de eerste zondag van elke maand in Sint-Baafs, na de mis van de fundatie der broden, worden uitgedeeld: zes manshemden en zes vrouwenhemden, elk van 2 gulden 't stuk, aan 12 armen van de stad, zogenaamde "noodlijdende lieden die niet uit bedelen gaan".

4 februari 1716:

Op 29 oktober 1709 werd het eerste Barrièretraktaat gesloten. In dat verdrag erkende "Holland" de Hannoveraanse opvolging in Groot-Brittannië terwijl de Britse koningin beloofde dat, na de vredesluiting in de Zuidelijke Nederlanden een "Hollandse" Barrière tegen Frankrijk mocht komen. Daarvoor werd bezettingsrecht toegekend in 19 plaatsen: Nieuwpoort, Veurne, Fort Knokke, Ieper, Menen, Rijsel, Doornik, Condé, Valenciennes, Maubeuge, Charleroi, Namen, Lier, Halen, Fort De Parel, Fort Sint-Filips, Damme, Dendermonde en Gent. In geval van een nieuwe Franse inval zouden de Hollanders dan als eersten weerstand kunnen bieden tegen Frankrijk. Eind augustus 1714 was de vrede zeer nabij. Behalve de aanwezigheid van één Engels garnizoen in het kasteel van Gent, en nog enkele Beierse bataljons in Luxemburg, bevonden er zich nog alleen maar "Hollandse" troepen in ons land. Op 15 november 1715 werd het definitief vredesverdrag ondertekend: de Zuidelijke Nederlanden zouden nu onder Oostenrijkse soevereiniteit komen. De Oostenrijkse keizer was echter niet akkoord om te Gent nog Hollandse troepen te laten legeren. Het nieuwe Barrièretraktaat sloot ondermeer Gent uit van bezettingsrecht. Op 4 februari 1716 droegen "Engeland" en "Holland" ons land over aan de Oostenrijkse keizer (DE SCHRUYVER R., De Oostenrijkse aanspraken op de Spaans-Habsburgse erfenis... in Oostenrijks België, 1987, p. 29).

4 februari 1835:

Wij lezen in de Gazette van Gend: "Eene stoute diefte is voorleden zaterdag in de kerk van Sint-Baefs gepleegd. Gedurende den lykdienst voor gravin de Thiennes was een persoon in de boven-kerk eene kapel ingetreden en had aldaer een tapyt opgerold. Ziende dat men hem in zijn werk niet kwam stooren, heeft hy het tapyt opgenomen en is met hetzelfde de kerk uytgegaen. Eenige aanwezige personen hadden vermoeden wegens dezen persoon opgevat en er kennis aen de kerk-bediende van gegeven. Men heeft den dief in de kruysstraet achterhaeld en hem in den Mammelokker in hechtenis gezet.

4 februari 1862:

Geboorte te Gent van Monseigneur Gabriël Van den Gheyn, de "vader" van het Lam Gods, waaraan hij niet minder dan 25 bijdragen wijdde. Van hem mocht

burgemeester Claeys, in 1955, terecht zeggen: "Uw onder alle oogpunten gezegend leven heeft u werkelijk geheel gewijd aan de belangen der gemeenschap waartoe u behoort. U heeft door de verdienstelijkheid van uw lange loopbaan aan uw stad en aan uw land de vruchten van uw uitzonderlijke talenten zeer mild geschonken".

5 februari 1790:

Enkele weken na de uitroeping van de "Vereenigde Belgische Staeten", door de Staten-Generaal, wordt te Gent een "Bureau Patriotique" geopend waar men kan inschrijven voor het onderhoud van één of meer soldaten voor een gans jaar.

5 februari 1798:

De Fransen, die reeds de meeste klokken uit de kerken hebben weggehaald, bevelen dat de overgebleven klokken enkel nog zullen mogen luiden om de overwinningen van de Franse Republiek aan te kondigen.

5 februari 1806:

Het begin van de 19de eeuw was op artistiek gebied ongelukkig: men had niet de minste eerbied voor de gotische kunst of voor de schilderijen van de Vlaamse primitieven. Wij geven u een staaltje van die "kunstzin": Op 5 februari 1806 beslist de kerkfabriek van het Heilig Kerst enkele verbeteringen aan te brengen aan de kerk, ondermeer het bedekken van de mooie gotische pijlers met zwaar metselwerk en een dikke pleisterlaag. Die "verbetering" werd pas in 1855 weer verwijderd.

5 februari 1831:

Alle klokken van de Gentse kerken luiden hardop en de beiaard speelt om het nieuws aan te kondigen dat de hertog van Nemours tot koning der Belgen werd verkozen. Drie dagen later zal men echter vernemen dat de hertog de Belgische kroon heeft geweigerd. (Louis Charles Philippe Raphaël van Orleans, hertog van Nemours, °25-10-1814 en †26-6-1896, was de tweede zoon van Louis Philippe, koning van Frankrijk. Hij werd op 3 februari 1831 door het Nationaal Congres te Brussel tot koning der Belgen verkozen, maar de Londense gezantenconferentie sprak haar veto uit over deze verkiezing en Louis Philippe droeg zijn zoon op de kroon te weigeren. Hij maakte de veldtocht van 1831-32 tegen de Nederlanders mee. In 1836-37 streed hij in Algerije en leefde na de Februari-revolutie tot 1871 in Engeland. Tijdens de Derde Republiek was hij tot 1879 divisie-generaal. De wet van 23 juni 1886 noodzaakte hem Frankrijk te verlaten).

Ronald DE BUCK

BIBLIOGRAFIE

Onlangs verscheen het "**Liber Amicorum Adriaan Verhulst**", een uitgave van het Willemsfonds.

De aanleiding tot de uitgave van dit huldeboek was het feit dat deze in 1929 geboren Gentenaar verleden jaar 65 jaar werd.

Deze huidige Ere-Voorzitter van het Willemsfonds was er gedurende 19 jaar de Voorzitter van, namelijk van 1965 tot 1984.

Het boek kwam tot stand door een samenwerking tussen het Willemsfonds en het Liberaal Archief.

Wij willen er wel de aandacht op vestigen dat het niet gaat over Verhulst als geschiedkundige, maar over zijn betekenis voor het Willemsfonds, de Vlaamse Beweging, de vrijzinnigheid, het liberalisme en de openbare omroep.

Het boek heeft een formaat van 27x18 cm., telt 230 bladzijden en bevat een foto van de gevierde.

Het kan bekomen worden door overschrijving van 975 fr. (verzendingskosten inbegrepen) op Rekening Nr. 000-0077982-91 van het Willemsfonds, Ham 133 te 9000 Gent, met de vermelding "**Liber Amicorum**".

Deel XLVIII van de "**Handelingen**" van de Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent is verschenen.

Het is een boek van 278 bladzijden geworden met als specifieke Gentse onderwerpen "**Les origines gantoises du chroniqueur George Chastelain**" en "**Turbulentie rond de vernederlandsing van de Gentse Universiteit na de Eerste Wereldoorlog.**"

En wel te verstaan de "**Bibliografie van de geschiedenis van Gent 1993-1994**" met niet minder dan 250 items.

Deze Handelingen kosten 850 fr.

Wie in de toekomst de Handelingen en de Verhandelingen van de Maatschappij gratis wenst te bekomen kan zich lid laten maken door 750 fr. over te schrijven op Rekening Nr. 000-0370680-43 van de M.G.O.G.

De Brouwerijschool Sint-Lieven werd gesticht in 1892.

Het was in opdracht van Bisschop Lambrecht dat de directeur van het Sint-Lievensinstituut deze brouwerijschool stichtte. En wie was die directeur? Gabriël Van den Gheyn. Jawel, de latere Monseigneur, de man die zeer veel gedaan heeft om het Gents stedschoon te valoriseren. Er kon in onze stad weinig gepresteerd worden op artistiek of historisch vlak zonder dat hij er rechtstreeks of onrechtstreeks bij betrokken was. De medestichter van de "**Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde van Gent**", de man die gedurende 57 jaren deel zou uitmaken van de stedelijke "**Commissie voor Monu-**

menten en Stadsgezichten", die een 100-tal verhandelingen schreef, waaronder 25 over het Lam Gods of de Van Eyck's.

Dus ook de Brouwerijschool heeft hij dan nog gesticht. Wij vermoeden dat slechts weinig van onze lezers dit wisten.

In 1992 kon deze school haar 100-jarig bestaan vieren. Daarbij werd gedacht aan de uitgave van een jubileumboek, maar als men dit grondig wil doen is dit toch een werk van lange adem. Het boek is er dit jaar dan toch gekomen. Het is een initiatief van de Oud-Studentenbond en werd uitgegeven door de Voorzitter Hendrik Butaye.

Een dergelijk boek is vanzelfsprekend een "must" voor al de oud-studenten, maar wie zou denken dat het slechts voor hen interessant is, slaat de bal volledig mis. Het is van het begin tot het einde genietbaar voor iedere Gentenaar en er staat veel meer in te lezen dan enkel maar de historiek van de school. Er staat veel interessants in over bier en brouwerijen, en zeg eens eerlijk, welke Belg is daar niet in geïnteresseerd? Een brok Gentse geschiedenis ontbreekt evenmin.

Het boek kreeg de titel mee "**100 Jaar Leven in de Brouwerijschool Sint-Lieven**". Het heeft een formaat van 25x21 cm., telt 325 bladzijden en bevat, buiten plans en tekeningen, ook nog meer dan 200 foto's.

Het boek is te bekomen in het "Documentatiecentrum voor Streekgeschiedenis". Prijs: 1.250 fr.

Onlangs verscheen het boek "**Prisonnier des Allemands. 1942-1944.**" Daarin beschrijft Jean Verhaegen zijn belevenissen in diverse gevangenissen.

Even situeren wie Jean Verhaegen was, want de meeste van onze lezers zullen daar wel geen flauw benul van hebben. Arthur Verhaegen! Ja, dat is een gekende naam, de ingenieur, de architect, de historicus, de man die het dagblad "Het Volk" stichtte, het Begijnhof van Sint-Amansberg ontwierp, het Geeraard Duivelsteen op een prachtige wijze restaureerde, die gedurende de Eerste Wereldoorlog door de Duitsers in 1915 aangehouden en gedeporteerd werd, slechts in 1917 vrijkwam en nog hetzelfde jaar overleed aan de gevolgen van zijn gevangenschap.

Wel, Jean was de jongste van de 10 kinderen van Arthur. Hij werd in Gent geboren in 1892, studeerde Rechten aan de Universiteit van Leuven, engageerde zich als oorlogsvrijwilliger in 1914, bleef 4 jaar aan het IJzerfront en werd 2 maal gekwetst.

Na de 18-daagse veldtocht waaraan hij deelnam belandde hij in het verzet. In 1942 werd hij gearresteerd door de Duitsers die niets concreets konden bewijzen, maar zonder meer aannamen dat een patriot wel iets tegen hen zal gedaan hebben.

Hij belandde opvolgentlijk in de gevangenissen van de Nieuwe Wandeling, Sint-Gillis, Leuven, Aken, Cassel, Frankfurt, Trèves, Keulen en opnieuw Sint-Gillis en Leuven.

Hij kwam tenslotte vrij in maart 1944, maar werd reeds opnieuw aangehouden in augustus van hetzelfde jaar. En deze keer werd het hem fataal. In februari 1945 kwam hij van ontberingen en slechte behandelingen om in het kamp van Schandelah-Neuengamme.

Dit boek bevat het boeiend verhaal van zijn belevenissen gedurende zijn eerste gevangenschap. Het is zeer vlot geschreven en leest als een roman. De oudere onder onze lezers die de 2e Wereldoorlog meegemaakt hebben weten dat vele van onze landgenoten in de Nieuwe Wandeling, Sint-Gillis, Leuven enz. terechtkwamen, maar slechts zij die er gezeten en geleden hebben weten precies wat er zich daar afspeelde. Dit boek laat aan de anderen toe zich een beeld te vormen van de misselijke toestanden die daar heersten en die voor de buitenwereld verborgen bleven.

Een ontroerend boek dat zeer instructief is voor de jeugd die totaal onwetend is over wat hier, nauwelijks een halve eeuw geleden, nog mogelijk was.

Moest uit afschuw maar lessen kunnen getrokken worden!

Het boek heeft een formaat van 23x15 cm., telt een 200-tal bladzijden, bevat enkele foto's en kost 795 fr. Te bekomen in de boekhandel.

Verschijning aangekondigd: **"Het Stadhuis van Gent"**.

Reeds het 5e boek met tekeningen van Gaston De Smet die wij aan onze lezers niet meer moeten voorstellen. Verschijningsdatum: half-juli. Het wordt een boek van 136 bladzijden op kunstdrukpapier. Formaat: 28x25 cm.

De tekst bij de tekeningen (met vertalingen in het Frans, Engels en Duits) is van de hand van onze Stadhuisspecialiste Professor Frieda Van Tyghem.

Het boek zal 850 fr. kosten en kan nu reeds besteld worden door dit bedrag over te schrijven op Rekening Nr. 290-0525100-60 van "De Witte Cirkel" Gent. Het kan dan afgehaald worden op de tentoonstelling van de tekeningen in het Stadhuis op Zaterdag 15 juli (na de openingsstoet) en van 16 tot 23 juli, van 14 tot 19u.

Wie het boek thuis wenst te ontvangen schrijft 950 fr. over.

Na de verschijning komen wij daarop terug.

H.C.

"De stamboom van de familie van Elslande 1267-1995, heren van Carpentieringhe, Schoonvelde, Ghisbalde, ter Beke, Dilsemont enz." blijkt op het eerste zicht weinig met Gent te maken te hebben, maar is een handig instrument om wapenschilden of obiits van Gentse laag-adelijke families - o.a. in de St.-Baafskathedraal - te identificeren. In 1267 was Michaël van Elslande grafelijk baljuw van de gouwen Kortrijk, Ieper en Rijsel. Een legende wil dat hij het H. Bloed naar Brugge bracht. Zijn zoon Jan koos tijdens de Guldensporenslag de zijde van de koning van Frankrijk. Belangrijk zijn de sancties en de straffen die de lელიეards nadien kregen. Vanaf de 15de eeuw tot aan de Franse revolutie

wist de familie talrijke heerlijkheden te verwerven. Zelf beoefenden ze telkens het ambt uit van burgemeester, notaris, rechter en brouwer te Wervik. Ze zijn dan ook verwant met talrijke belangrijke en adellijke families, onder hun aanverwanten vermelden we Napoleon Bonaparte, generaal Jan Vandermersch, Marguerite Yourcenar, Olivier Messian, enz... - Door de talrijke processen die ze voerden voor de Raad van Vlaanderen, gezeteld in het Gravensteen, hadden ze enige omgang met de Gentse adel. Ze zijn dan ook verwant met de Smet de Nayer, de Neve de Roden, de Kerchove d'Exaerde (Gent), van Loo (Langerbrugge), Maertens de Noorthout, de Crombrugge de Picquendaele (Evergem), Schellekens (Gent-Dendermonde), van Doorselaer de ten Rijen (Melle), enz. Van velen onder hen had de rouwplechtigheid plaats in de Gentse hoofdkerk, waar thans nog hun obiits prijken. In recentere periode kent de familie van Elslande onder haar leden burgemeesters, gedeputeerden alsook een minister van state.

Het boek (412 blz.) geschreven door één van onze leden M(l). Rudy van Elslande is te bestellen voor 1550 fr. in het documentatiecentrum te St.-Amandsberg.

VRAAG EN ANTWOORD

De Heer **Jos Tavernier** liet ons de hier gepubliceerde foto geworden en vraagt: wie weet meer over de personen die hier poseren in het atelier van Aloïs De Beule op de Nieuwbrugkaai 22 (thans kapel van het St-Lievenscollege). Foto genomen rond 1904.

In het midden staat Aloïs De Beule (met hoed).

Achter De Beule staat in burgerpak Victor Tavernier.

Heeft iemand enig idee wie de andere personen zijn?

In de kataloog van de tentoonstelling Neogotiek in de Bijloke staat op blz. 159 een gelijkaardige foto, maar zonder personen. Vraag: zijn beide foto's gelijktijdig genomen en door welke Gentse fotograaf? Hij voegt er nog aan toe: Volgens informatie ingewonnen bij Cyriel Tavernier, zoon van Victor Tavernier die te zien is achteraan naast De Beule in zwart pak, zouden enkele personen bekend zijn:

- 3e rechtstaande van links: Frans Cuvelier (mouleur), destijds wonende in de huidige Keizer Leopoldstraat.
- zittend links vooraan: Speyser (later prof hout-meubel aan St-Lukas).
- staande witte krullebol rechts zou Cyriel Couvreur zijn.

Vraag: is deze info juist, en wie zijn de overige aanwezigen?



De Heer Tavernier heeft nog een 2e vraag in verband met de lege nissen en beelden aan de gotische gevel van ons stadhuis.

In 1894 maakte Julien Dillens uit Brussel een aantal ontwerpen en tekeningen voor de stadhuisgevel teneinde de tot nu toe leeggebleven nissen op te vullen. In 1908 werden 19 beelden geplaatst (zie ook het artikel van Ronald De Buck in G.T. 19e jaargang, nr. 1, blz. 21).

Zijn de tekeningen van de overige niet geplaatste beelden nog ergens te bekijken? Er zouden nog 37 ontwerpen gemaakt zijn. Zijn deze tekeningen ooit gepubliceerd en verspreid? Bestaat er over dat onderwerp nog andere literatuur dan de bijdrage van A.T. Van de Walle in een toeristische folder "Het Stadhuis te Gent en zijn beelden". Deze folder heb ik nog niet kunnen inzien.

De Heer **Theo De Smet** is geïnteresseerd in de historiek van de gewezen hippodroom (koersveld, zeggen de Gentenaars) van het Westveld.

Hij vraagt: is er niemand onder de lezers van G.T. die daar inlichtingen over bezit en daar een artikeltje zou kunnen over schrijven?

Het woord is aan onze lezers.

In Gh.T. 1994 - Nr. 2 - p. 215 stelde de Heer **Ad. Temmerman** in naam van de Heemkring Schellebelle een vraag over het verschil tussen zusters en nonnen en de benaming "Nonnenbosschen".

Daar kwam geen enkel antwoord op en de Heer Temmerman zèlf schrijft ons nu het volgende:

Mag ik veronderstellen dat niemand op mijn vraag heeft gereageerd? Toevallig kwam ik een paar weken geleden in bezit van de "Geschiedenis der Zusters der Bijloke te Gent" van Jos. Walters, en daarin vond ik enige duidelijke verwijzingen naar verschillen.

Ik wil er een paar vermelden.

Deel I p. 24: In de Orde van Citaux waren twee soorten zusters: koor- en lekezusters. De koorzusters (moniales) hadden als voornaamste taak het zingen van het officie; maar ze hielden zich ook bezig met spinnen, naaien, breien en kantmaken; terwijl de lekezusters (conversen) belast waren met huiselijke arbeid en met oppas van de zieken in het hospitaal.

"In 1639, 1645 en 1657, rekende men dat het onderhoud van een koorzuster 20 pond gr. of 120 gulden per jaar kostte en dat van een lekezuster 14 pond gr. of 84 gulden.

Deel II + III p. 487: "1802: 25 mei, zijn door de kommissie der hospicen geïnstalleerd: de abdis, 7 nonnen en 15 zusters om het hospitaal op te passen." De namen "non en zuster" dekten oorspronkelijk wel een verschil dat kon te maken hebben met de standenmaatschappij en het verrichten van slafelijke arbeid, alhoewel in de praktijk beide benamingen gangbaar bleven: vb. Grauwnonnen en Zwartzusters. Ook de begijnen noemde zich onderling "zuster" en oorspronkelijk vestigden ze zich bij voorkeur in de nabijheid van zieken- of leprozenhuizen. (Onze Begijntjes, L.J.M. Philippen, pr)

Eigenlijk ging mijn vraag meer over het toponiem Nonnebossen te Serskamp en te Heusden. Het verband van "nonnen" of "honden" met bos(ch)sen ligt zomaar niet voor de hand en van "zusterbossen" heeft zeker nog niemand gehoord. Het verklaren van veld- of bosnamen is soms erg moeilijk, omdat vele namen uit een vroegere taal afkomstig zijn en dus erg oud zijn. Ook omdat er heel veel verkeerd op de kaarten genoteerd werd door franstalige, 19e eeuwse, kaartenmakers en omdat vele dialectnamen met de letters van ons alfabet niet juist kunnen geschreven worden. Bovendien wordt de zaak nog bemoeilijkt door vele tegenstrijdigheden.

Tussen Wanzele en Serskamp ligt nog een bosgebied dat recent de "Nonnebossen" genoemd werd, blijkbaar omdat het klooster van Tussenbeek (Norbertinessen) daar in de omgeving heeft gestaan. Bij nader inzien blijkt zulks een gemakkelijk arrangement voor iets dat niet zo voor de hand liggend is. Oudere mensen spraken inderdaad van d'Onnebossen en ze dachten aan "honden" en nooit aan "nonnen".

De oplossing van het raadsel zal waarschijnlijk te vinden zijn in een mandement van Keizer Karel (foto-copie hierbij) waarin sprake is van "HONTE BOS-SCHEN". Er zou namelijk moeten blijken dat soms ten onrechte tienden (belastingen) geëist werden van "honte bossen", hooi- en kreekweiden,... van hamelen, wulle verkins, kalveren, ganzen... en ook van rapen, radijsen, kolen, salade...

Ter aanvulling van vorenstaande tekst uit het mandement past het misschien wel ook te verwijzen naar een tekst uit de Geschiedenis der Zusters van de Bijloke Deel II en III p. 70.

De Cisterciënsers waren niet verplicht tienden te geven van gronden die zij, voor 1215, op eigen kosten hadden ontgonnen, noch van novale goederen (o.a. braakland) voor of na het Concilie van Lateranen verworven, dit is van die goederen die bij hun inbezitneming onbebouwd lagen en bijgevolg aan geen vorige tiendbetaling onderworpen waren, noch van de hoven, boomgaarden, weiden, bossen, molens en visserijen of van het voeder dat zij voor hun dieren opdeden.

Waar "honedries" de betekenis krijgt van gemene, slechte dries (1) zou "honte bossen" ook in die richting moeten wijzen. Honde of honte hebben steeds een pejoratieve of ongunstige indruk verwekkende betekenis gehad. (1) Heemkundig tijdschrift Wetteren 1976 nr. 1.

Nog een verwijzing die enige aandacht verdient is de naam "den ouden bosch" te Lokeren.

In "Castellum": Heemkundig tijdschrift van Kalken en Laarne nr. 1 van 1995 staat op p. 32 een uittreksel van een kaart gemaakt in 1706 waarop de voornoemde vermelding voorkomt samen met enkele bevestigende boompjes.

De naam "honte bossen" in het mandement van Keizer Karel zou ons inziens moeten aanzetten om twijfel te koesteren over de namen "ouden Bosch" en "Nonnenbos".

"Honte bosschen" staat in het mandement niet toevallig samen met hooi en grasweiden, bovendien kennen we toch het "hondsgras" (pijpekuisers). Die "honte bosschen" zouden wel eens de naam kunnen zijn voor een vlakte met zoden vormend hoog gras en dus met bomen niets te zien hebben?

Van het oorspronkelijke "honte bosschen" naar "ouden Bosch" of "Nonnebos" was voor wie de oorspronkelijke betekenis niet kende, een lees- en schrijffout gauw gemaakt.

Ik geloof dat het toponiem "Nonnenbos" te Lokeren, Heusden en Serskamp onterecht gegeven is.

LEZERS SCHRIJVEN ONS

De Heer **Rudy van Elslande** wenst te reageren op een opmerking die de Heer **Arthur De Decker** maakte in zijn commentaar op de Puzzel 1994 (Gh.T. 1995 - N° 2 - p. 89).

Het gaat over zijn commentaar op het artikel "De Van Eyck's te Gent" dat de Heer van Elslande schreef in Gh.T. 1983 - Nr. 5 - p. 274.

Niet accoord zegt de Heer van Elslande, ik wil opmerken dat er niet gepubliceerd werd "De Madonna bij de fontein" van Jan Van Eyck, geschilderd DOOR Simon Borluut, zoals De Heer De Decker wil doen geloven, maar heel duidelijk VOOR Simon Borluut. Dit wil zeggen dat Simon Borluut niet de schilder is, maar mogelijks de opdrachtgever. Het woord dat de Heer De Decker ter vervanging aanbrengt, nl. GESCHONKEN (i.p.v. geschilderd) is hier ongepast omdat er geen enkel document bestaat waarin vermeld of gesuggereerd wordt

dat Simon Borluut het paneeltje zou geschonken hebben aan de kerk van Dikkelvenne. De afmetingen van dit werk wijzen er duidelijk op dat het paneeltje oorspronkelijk gediend heeft voor persoonlijke devotie en niet om te prijzen in een bidhuis.

Wij ontvingen verschillende reacties op het artikel van de Heer **Paul Huys** "Les Journalistes", verschenen in ons 2e nummer van 1995. Onder meer van afstammelingen van de journalisten in kwestie.

Op p. 57 werd de tekst afgedrukt van een brief die Gustave Eylenbosch schreef aan René Van Herwege. Op de 3e laatste regel staat het woord "frimanke" met een vraagteken. Zowel Mevrouw **Marie-Jeanne De Smet**, Kolonel b.d. **André Pernot** als Prof. Dr. **A.K. Evrard** doen opmerken dat hier "frimousse" moet gelezen worden = een snoetje, een lief gezichtje.

Dr. Evrard voegt er nog aan toe: Toevallig lees ik op de laatste blz. van Prosper Mérimée's roman "Carmen": FRIMOUSSE pour mine ou visage est un mot emprunté au romanichel ou bohémien. (Firlimouse in 1640). Larousse zegt alleen dat het een familiale uitdrukking is voor aangezicht, zonder verwijzing naar oorsprong.

GÊNSCHE PRÂOT

Jelle was ne zatlap van d'feste klasse, in aost hij gedronken hao kost hij vloeke gelijk ne ketter.

Op ne kier dat een beetse over zijn hijt gieng, sprak de paster hem aan.

- Jelle, zeid hij, ge moet achterlaote van ezûu te vloeke.
- Aoch, Menhiere de paster, zei Jelle, 'k en doe kik daor gêi kwao mee.
- Wa zegde? riep de paster, gîe kwâod?
- Bij nien ek, zei Jelle. Den heiligen Augustienus hee gezeid: Het gedacht es de zonde.
- Awèl? zei de paster.
- Awèl, zei Jelle al lachende, iedere kîer da kik vloeke, peiz'ek: Geloofd zij Jezus Christus.
- Jao mâor, rîep de paster, gîen lolekes, of 'k gao mij kwao maoke. Ge moet dad'achterlaote!
- 'k Zoe wel wille, zei Jelle, mâor Godver... pardon, menhiere de paster, zeid hij, in hij hield hem in.
- Zied'het wel, Jelle, zei de paster, da g'u keunt inhêwe aos ge wilt. Dâor, zeid hij, in hij gaf d'hem ne kluit; ge meug nen dreupel gâon drijnke omda g'u inhêwt van te vloeke. 'k Hê nog liever da ge drijnkt of da ge vloekt.
- In geefde mij daorveure ne kluit, vroeg Jelle ezûu?
- Jao ek, in mee veel plezier, zei de paster, in doe vûurt i devûure.
- 'k En zal nie mankeere, menhiere de paster, zei Jelle. Iedere kîer da 'k goeste hên veur te vloeke, zal ek het u kome zegge.